

# **Volnočasové aktivity dětí na prvním stupni základních škol**

Nikol Pospíšilová

---

Bakalářská práce  
2022



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Fakulta humanitních studií

---

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

# ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Nikol Pospíšilová**  
Osobní číslo: **H19527**  
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**  
Forma studia: **Kombinovaná**  
Téma práce: **Volnočasové aktivity dětí na prvním stupni základních škol**

## Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti hry a volnočasových aktivit dětí na prvním stupni základních škol.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

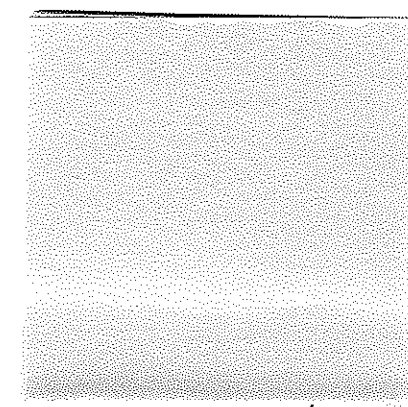
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

**Seznam doporučené literatury:**

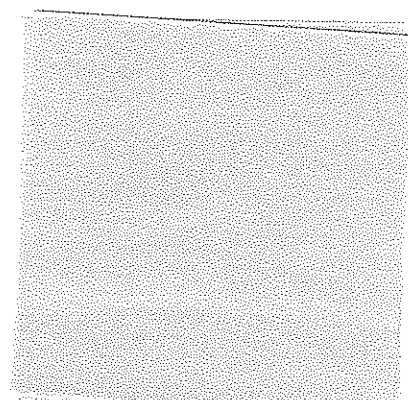
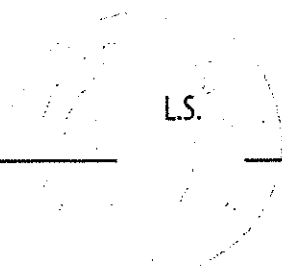
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, 2011. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HOFBAUER, Břetislav, 2004. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2013. Co děti nejvíc potřebují. Rádci pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0398-8.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2014. Pedagogika volného času. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**  
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**  
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**



**Mgr. Libor Marek, Ph.D.**  
děkan



**doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**  
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 26. ledna 2022

## PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby <sup>1)</sup>;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 <sup>2)</sup>;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... *23.4.2022*

*1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:*

*(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.*

*(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před*



(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

## **ABSTRAKT**

Bakalářská práce je zaměřena na volnočasové aktivity, které mají na výběr děti na prvním stupni základních škol v Přerově. Teoretická část pojednává o volnočasových aktivitách z hlediska pedagogiky volného času. Je zaměřená na vysvětlení pojmů, které souvisí s volným časem, náplní volného času, popisuje osobnost pedagoga a také školská zařízení pro volný čas.

V praktické části byl sběr dat vykonán prostřednictvím dotazníků. Cílem výzkumu, bylo zjistit rozmanitost nabídky a oblíbenost volnočasových aktivit na vybraných školách. Zjištěny byly nejčastější volnočasové aktivity, které jsou nabízeny žákům na základních školách a jejich návštěvnost.

Výsledky průzkumu ukázaly, že se od sebe nabídky volnočasových aktivit na ZŠ příliš neliší. Nejčastěji nabízené jsou kroužky se sportovním zaměřením, které se také staly nejoblíbenějšími mezi žáky.

Klíčová slova: volnočasové aktivity, volný čas, základní škola

## **ABSTRACT**

This bachelor thesis focuses on spare-time activities offered by elementary schools in the city Prerov. The aim of this bachelor thesis is to determine variety and popularity of the optional spare-time activities based on a comparison of three elementary schools. It is explaining the concepts related to leisure, fills leisure, describes the personality of the educator and also school facilities in leisure. The theoretical part of the bachelor thesis discusses the spare-time activities from the point of view of pedagogy of free time. Its focus is on explaining the terminology related to the free time spending of children attending primary education. The practical part of the bachelor thesis consists of data collection via questionnaire and collected data analysis. The most common spare-time activities offered to pupils at city elementary schools were found. The results showed that all three elementary schools offer similar variety of spare-time activities. The most common are sport focused spare-time activities which appear to be also the most popular among the pupils.

Keywords: spare- time activities, free time, elementary school

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za rady, které mi pomáhaly při tvorbě bakalářské práce. Zároveň děkuji vychovatelkám z oslovených družin, které souhlasily s dopomocí dětem v dotazníkovém šetření a tím mi umožnily získat potřebné informace k mé bakalářské práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

## **OBSAH**

<b>ÚVOD</b> .....	<b>9</b>
<b>I TEORETICKÁ ČÁST</b> .....	<b>11</b>
<b>1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM</b> .....	<b>12</b>
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE DOMÁCÍ A CIZOJAZYČNÉ .....	12
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	14
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM .....	16
<b>2 AKTIVITY DĚTÍ NA PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL VE VOLNÉM ČASE</b> .....	<b>24</b>
2.1 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY A VÝZNAM VE ŠKOLE .....	24
2.2 ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ PRO VOLNÝ ČAS.....	27
2.3 NABÍDKA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT A ZAŘÍZENÍ VE MĚSTĚ PŘEROV .....	31
2.4 OSOBNOST PEDAGOGA VOLNÉHO ČASU A VYCHOVATELE.....	33
<b>II PRAKTICKÁ ČÁST</b> .....	<b>37</b>
<b>3 METODY VÝZKUMU</b> .....	<b>38</b>
3.1 CÍL VÝZKUMU .....	38
3.2 HYPOTÉZY.....	38
3.3 CHARAKTERISTIKA SUBJEKTŮ A RESPONDENTŮ .....	38
<b>4 PRŮBĚH VÝZKUMU</b> .....	<b>41</b>
4.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ .....	41
4.2 SHRnutí VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	54
4.3 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	55
4.4 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	56
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>58</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</b> .....	<b>60</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK</b> .....	<b>63</b>
<b>SEZNAM OBRÁZKŮ (GRAFŮ)</b> .....	<b>64</b>
<b>SEZNAM TABULEK</b> .....	<b>65</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH</b> .....	<b>66</b>

## ÚVOD

U dětí předškolního věku je nejdůležitější a nejrozsáhlejší způsob trávení volného času hra. Hra je nejpřirozenějším způsobem rozvoje člověka. Dítě si pomocí hry rozvíjí osobnost, schopnosti i vědomosti, aniž by si to uvědomovalo a soustředilo se na to. Velkou roli v tomto období dítěte hraje mateřská škola i rodina. Pokud rodina vede dítě k volnočasovým aktivitám již od brzkého věku, například ježděním na výlety nebo účastněním se společenských akcí zaměřených pro děti, je pravděpodobné, že se dítě v budoucnu bude umět lépe vypořádat se svým volným časem. V dnešní době obklopují děti od předškolního věku elektronická zařízení, u kterých tráví ne málo času při hraní her. Tato varianta her není vhodnou a plnohodnotnou náhradou her společenských, námětových a tak dále. (Suchánková, E., 2014)

Dnešní děti nemají kromě povinné školní docházky a vzdělávání se žádné jiné povinnosti, jak tomu bylo dřív, kdy děti musely často pomáhat v domácnosti nebo dokonce přispívat do rodinného rozpočtu. Z toho důvodu mají více volného času, který je potřeba správně využívat. Aby ale děti mohly svůj volný čas efektivně využívat, je třeba je to naučit. K rozvoji správného návyku trávení volného času přispívá rodina, okolní společnost a nepochybně volnočasové aktivity nabízené zájmovými kluby, středisky volného času a kroužky nabízenými přímo ZŠ, na kterou dítě dochází. V tomto tématu vnímám několik problémů a jedním z nich je nedostatečná informovanost samotných rodičů. Rodiče si často ani neuvědomují, jak důležité je naučit děti vhodně trávit jejich volný čas. Ne jeden rodič dává své dítě do zájmových kroužků pouze z důvodu nedostatečného času na dítě. Rodiče v těchto činnostech často vidí jen čas, ve kterém pedagog volného času jejich dítě hlídá. Dítě, které navštěvuje zájmový kroužek z výše zmíněného důvodu, je často přetížené. (Pávková et al., 2002)

Tato bakalářská práce je zaměřena na volnočasové aktivity dětí na prvním stupni základních škol, a proto se v ní zaměřujeme především na děti od šesti do jedenácti let. Cílem této práce je zjistit oblíbenost volnočasových aktivit a jejich dostupnost. V praktické části se zaměřujeme na tři základní školy v městě Přerově, kde je proveden výzkum. Tři hypotézy, které dotazníkové šetření potvrdilo nebo vyvrátilo jsou uvedeny v závěrečné praktické části.

Hlavním očekávaným přínosem této práce je zdůraznění důležitosti tohoto tématu. Není vhodné podceňovat trávení volného času u dětí ani dospělých. Kvalitně využitý volný čas

může sloužit jako prevence proti vzniku nudy a sociálně patologických jevů. Nic se však nemá přehánět a je potřeba si volný čas umět správně naplánovat.

## **I. TEORETICKÁ ČÁST**

## 1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Tato část bakalářské práce slouží k objasnění základních pojmů pedagogiky volného času a pojednává také o spojitostech se sociální pedagogikou.

### 1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře domácí a cizojazyčné

#### Děti, mládež a volný čas

Břetislav Hofbauer, 2004

Volný čas, a to jakým způsobem jej trávíme, je pro člověka dnešní doby velice důležité. Ne každý člověk umí svůj volný čas správně využít a v tu chvíli se z volného času může stát riziková oblast. Sociální instituce volného času nemá tak velkou historii jako například rodina či škola. Prvním autorem, kterého kniha zmiňuje je francouzský sociolog volného času Joffre Dumazedier, ten souhlasí s tím, že volný čas existoval již v antickém Řecku, ale největší rozvoj VČ proběhl až v 19. a 20. století. Základními znaky dle J.D. byly svoboda volby výběru, radost a uspokojení osobních potřeb. „*Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“ (Hofbauer 2004, s. 13)

Břetislav Hofbauer se snažil přiblížit volný čas, jako nepostradatelnou součást lidského života nejen u dětí, ale i u dospělých. V knize popisuje průběh vývoje volného času v minulosti vzhledem k dlouhé pracovní době až po současnou dobu, kdy si lidé svůj volný čas buď to neumí, nechtějí nebo nemohou dovolit. V mnoha případech dnešní doby, mají některé děti volného času “moc“, a proto jim musíme poskytnout dostatečnou nabídku volnočasových aktivit. Tuto nabídku by však neměly poskytovat pouze školy či volnočasové kluby, ale v první řadě i místa, odkud děti pocházejí, a to obce města a regiony. Poměrně velkým nešvarem současných dětí je nadměrné používání mobilních telefonů spolu se sociálními sítěmi. Děti se často stanou závislé na nejmodernějších technologiích a ztrácí tak možnost plnohodnotně využít vlastní volný čas.

V knize jsou uváděny praktické ukázky a statistiky projednávaných témat z České republiky i z celého světa. Díky těmto příkladům si lze přehledně porovnat pokrok v dané problematice z doby minulé a současné.



## Úvod do problematiky volného času

Kamil Janiš ml., 2009

V knize, kterou napsal Kamil Janiš mladší nalezneme definice těch nejzákladnějších pojmů týkající se volného času, strukturu, historii a funkci volného času. Autor v knize často cituje další známé autory, kteří se zabývali ve svých dílech tématem volného času. Výběr z autorů, které si dovolil Kamil Janiš ml. citovat ve své knize posloužil jako dobrý odkaz na další literaturu k tvorbě této bakalářské práce. Autor se v této knize zaměřuje také na hru, která se nepochybně řadí do volnočasových aktivit. V kontextu s hrou zde zmiňuje nejznámějšího českého filozofa a pedagoga Jana Ámose Komenského, který nezařazoval hru pouze do volnočasových aktivit, ale také do vzdělávání. Dále zde také autor zmiňuje Marii Montessori. I tato italská pedagožka se přikláněla k využití hry jako základního kamene ve vzdělávání dítěte. V knize se také nachází kapitola o osobnosti pedagoga. Tato kapitola popisuje osobnost pedagoga volného času jako osobnost jakéhokoliv jiného pedagogického pracovníka.

## Pedagogika volného času

J. Pávková, B. Hájek, B. Hofbauer, V. Hrdličková, A. Pavlíková, 2002

Tito autoři se v knize zabývají problematikou volného času v širším slova smyslu. Kromě typického popisu vývoje, definice pojmu a funkce volného času jsou v knize uváděny také instituce pro výchovu mimo vyučování a ve volném čase. Této části je věnována poměrně obsáhlá kapitola, ve které jsou volnočasové instituce výstižně definovány. Jsou zde například uvedeny i potřebné pedagogické dokumentace, které jsou při provozování nezbytné. Autoři v knize často srovnávají jednotlivé problematiky volného času v České republice s jinými zeměmi. Díky tomu si čtenáři mohou rozšířit obzory vědomostí a prozkoumat zajímavé statistiky. U většiny z témat, které knížka obsahuje, je na závěr přidám praktický příklad ze světa.

## Sociálna pedagogika ako životná pomoc

Zlatica Bakošová, 2006

Tato kniha od významné slovenské pedagožky, doktorky Zlatice Bakošové, vystihuje kompletní problematiku sociální pedagogiky. Jelikož je volný čas součástí sociálních věd, je kniha velkým zdrojem informací, především z oblasti sociálních a sociálně patologických jevů.

kých problémů. Některým ze sociálních problémů lze předejít za pomoci vhodně zvoleného způsobu trávení volného času. Současná společnost se však teprve nedávno důkladněji seznámila se samotným tématem sociální pedagogiky, a začala jej považovat za vědní obor. Z tohoto důvodu není jednoduché přesvědčit širokou společnost o tom, jakou důležitost by chápání volného času mělo mít.

## 1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Jedním z okrajových témat sociální pedagogiky je pedagogika volného času. Volný čas má sloužit k regeneraci psychických a fyzických sil, uspokojovat individuální potřeby, zájmy, a také kompenzovat sociální handicap. Vhodné trávení volného času hraje velkou roli v oblasti prevence rozvoje celé řady rizikových jevů, stejně jako sociálně patologických. Prevence je to, co spojuje sociální pedagogiku a pedagogiku volného času. Pokud chceme, aby se co největší skupina dětí (nejen na prvním stupni), ale i dospělých naučila efektivně využívat svůj volný čas, měli bychom je především seznámit s důležitostí využívání volného času. Musíme jim nabídnout dostatečnou škálu volnočasových aktivit. (Pávková et al., 2002)

Ne každý si svůj volný čas může dovolit prožít naplno z finančních důvodů. Omezení volného času souvisí i s rostoucími náklady na živobytí. Při vysokoškolském vzdělání si přivydělává až jedna polovina studentů, což znamená, že po školních povinnostech tráví svůj volný čas na příležitostných nebo pravidelných brigádách, a proti jim nezbývá čas na dostatečnou regeneraci sil a uspokojování svých volnočasových potřeb. Někteří dospělí lidé mají potřebu mít dvě a více zaměstnání současně, aby pokryli rodinné výdaje nebo měli vyšší komfort života. Kvalitně strávený volný čas se promítá v rodinném rozpočtu, proto si často, a to především početnější rodiny, nemohou dovolit návštěvu kulturních míst (kina, divadla, koncerty...) nebo zpoplatněných sportovišť (plavecký areál, zimní stadion...). V neúplných rodinách, kdy živý děti pouze jeden z rodičů, není možné kvůli finanční náročnosti zaplatit dětské tábory, pobyty v přírodě, lyžařské kurzy a podobně. Rodinné dovolené jsou také často uskutečňovány pouze v případě, že má rodina dostatečné finanční prostředky. Ve všech těchto případech dochází k minimalizaci vhodně stráveného volného času. (Hofbauer, 2004)

Kromě lidí, co si svůj volný čas nemohou z finančních důvodů dovolit, existují také lidé, kteří svůj volný čas odmítají. Tito lidé mohou mít dostatek financí, avšak pro vyšší společenské postavení nebo kariéerní růst tráví v práci nad rámec své pracovní doby, na úkor

svého volného času. V dnešní době se tyto lidé označují jako workoholici. Workoholismus je závislost na práci, která narušuje přirozený průběh života. Jeho následkem je ztráta sociálních kontaktů, nadměra stresu, a především časté konflikty v manželství nebo v rodině. Rozvodovost a následný rozpad rodiny roste každým rokem, samozřejmě nejen z důvodů workoholismu, ale zejména vývojem doby a individuálních důvodů. (Hofbauer, 2004)

Lidé, co neumí trávit svůj volný čas se mohou dopouštět protispoločenského chování. Mezi takové chování řadíme nejčastěji alkoholismus a vandalismus. V České republice mají děti první zkušenost s alkoholem často už před 15. rokem svého života. Jelikož je u nás alkohol povolen prodávat od 18 let, děti jej často považují za tzv. „zakázané jablko“. Alkohol považují za nástroj zábavy bez toho, aniž by věděli, jaké může mít nadměrná konzumace alkoholu následky. V mnoha případech se děti dostávají poprvé do kontaktu s alkoholem přímo v rodině, kde jako svědci vidí jeho konzumaci při oslavách nebo jako prostředek úlevy od nadměrného stresu. To samé platí u nikotinismu. Kouření cigaret nebo jiné užívání nikotinových produktů je pro nezletilé často lákavé. Za nejčastější faktory, které ovlivňují rozhodnutí dítěte k první zkušenosti s kouřením považujeme vliv party, kouření dospělých či zvládání stresu. Dospělý jde dítěti vzorem v dobrém i ve špatném slova smyslu. U konzumace alkoholu a nikotinových výrobků je to doslova ve špatném. Naopak, pokud rodina umí trávit společně volný čas a předává dítěti cenné zkušenosti, je to to nejcennější, co pro něj může udělat. (Duffková et al. 2008)

Pokud jde o vandalismus, nejen dospělí, ale i děti ve věku základní školy se často dopouštějí vandalismu. Existuje spousta dětských gangů, které jakož to organizovaná skupina překračují hranici zákona, a to například kapsářstvím, sprejerstvím nebo jinými způsoby. Sprejerství je způsob uměleckého vyjádření se, na často soukromých plochách (zdi domů, vlakové vagony). V posledních letech jsme si mohli všimnout vyškrtávání hodin výtvarné nebo tělesné výchovy z rozvrhu dětí a mládeže na minimum. Na tyto předměty není kladena taková důležitost jako například na jazyky nebo matematiku. I to může děti podněcovat k vyhledávání nevhodného nebo často až riskantního způsobu uměleckého vyjádření a adrenalinu. Nejen v České republice se projevila snaha o „legální sprejerství“, a to vymezením legálních ploch určených k malování. Při sprejerství se lidé dopouštějí činu poškození cizí věci, který se trestá podle zákona č. 40/2009 Sb. § 228. V případě vandalismu u nezletilých škodu na cizím majetku musí hradit jeho zákonný zástupce. Pokud se jeho protispoločenské chování opakuje a není zaznamenáno uvědomění, nezletilému může být soudně nařízen pobyt v nápravném zařízení. Mladiství z nudy experimentují s drogami ne-

bo alkoholem a s vrstevníky vymýšlejí způsob zabavení se. Ne zřídka bohužel nelegální cestou. Návrh na snížení věkové hranice trestní odpovědnosti neřeší problém nedostatečné primární prevence, kterou se zabývá sociální pedagogika. (Duffková et al. 2008)

### 1.3 K základním pojmům

V následující části práce se zaměříme na vymezení pojmu volný čas, jeho historickému vývoji a funkci. Poukážeme na odlišnosti trávení volného času napříč věkovými kategoriemi. Vysvětlíme zde pojem volný čas, výchova a pedagogika volného času. Největší pozornost však dostane právě pojem volný čas, jakožto stěžejní téma této bakalářské práce.

#### Volný čas

Pojmu volný čas se věnovalo a stále věnuje mnoho autorů ve svých odborných publikacích. Opakem volného času je plnění povinností. Lidé všech věkových kategorií mají určité povinnosti, které je nutno plnit. Mezi tyto povinnosti řadíme zaměstnání nebo studium a přípravu na budoucí povolání, péči o domácnost či rodinu, sebeobsahu a péči o zevnějšek a činnosti, které jsou nezbytné k zajištění biologických funkcí a časové ztráty související s plněním těchto povinností. Každému by však měl zůstat také volný čas, naplněný činnostmi, které jedinci přináší radost, pocit uvolnění a uspokojení. Pojem volný čas zahrnuje relaxaci, rekreaci, činnosti zájmů, zájmové vzdělávání, fyzické a společenské vyžití (Pávková et al. 2002).

Slepičková rozděluje celkový čas jedince následujícím způsobem:

Čas pracovní, ve kterém člověk zajišťuje prostředky zajišťující základní lidské potřeby nutné k běžnému fungování, tzn. placení nájmu, energií, zdravotnických služeb, potravin atd. Nutná doba mimopracovní, která je naplněna činnostmi, které jsou nutné pro existenci člověka. Nejsou nijak finančně ohodnoceny a nejsou svobodným výběrem. Je to například doba spánku, jídla, cesta do zaměstnání a zpět domů, starostlivost o domácnost, osobní hygiena. Další částí je volný čas, který může zahrnovat fyzické aktivity (např. vykonávání sportu), aktivity kulturně uměleckého typu receptivního (četba, návštěva kina, divadla, poslech písní, rádia,...), aktivity kulturně uměleckého typu tvořivého a interpretačního (např. zpěv, hra na hudební nástroj, fotografování, tvorba grafického obsahu, kresba,...), aktivity manuální (vyšívání, zahrádkaření, pečení, ruční práce,...), aktivity kulturně racionální (samostudium, dobrovolné vzdělávání,...), aktivity společensko-formální (působení ve společenských organizacích), aktivity společensko-neformální (návštěva kaváren, setkává-

ní s přáteli,..), hry, podívaná, sběratelství, pasivní odpočinek (popíjení kávy, kouření, požívání alkoholu,..). (Slepičková I., 2005)

Nyní bych si dovolila zmínit několik autorů a jejich definice volného času. Každý z autorů si pojem volný čas vykládá trochu jinak, a je jen na jednotlivci, který je mu osobně nejbližší dle jeho představy o volném čase.

„Volný čas je doba, která nám zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku). Čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2008, s. 274)

„Volný čas, to je čas, který může člověk využít bezprostředně pro sebe, čas, ve kterém patří maximálně sobě, v němž může dělat – více než kdykoliv jindy – to, co jej baví a co mu přináší potěšení, zábavu a odpočinek.“ (Filipcová 1966, s. 29)

Pro Dumazediereho je volný čas „*komplexem aktivit mimo pracovní, rodinné a společenské závazky (i mimo biofyzickou péči o vlastní osobu), jimž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil se nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu.*“ (Pácl in Spousta et al., 1996 s. 62)

### Vývoj volného času

Již ve starověkém Řecku se Aristoteles ve svém spisu Etika Nikomachova okrajově zmiňuje o důležitosti volného času a odpočinku pro člověka. Aristoteles v díle Etika Nikomachova uvádí: „*odpočinku potřebujeme, protože nemůžeme nepřetržitě pracovat.*“ (Aristoteles, 1937, s. 242).

Volný čas byl vnímán jako nejvyšší hodnota spojená se svobodou a štěstím. Jako ideál vhodné trávení volného času viděl v četbě, poezii, rozhovorech s přáteli a rozjímání nebo také v rozvíjení duševní a tělesné stránky člověka.

Dalším myslitelem starověku, Platón, byl idealista a smysl volného času vnímal ve dvou rovinách. První rovinou byly ušlechtilé činnosti ve službě společnosti (státu) a druhou byly náboženské obřady (služba bohům). (Kominarec, 2003)

Z období starověku se bohužel nedochovaly další významné dokumenty, které by nám přiblížily tehdejší trávení volného času lidí z různých společenských vrstev. Jediné, z čeho můžeme vycházet, jsou dochované filozofické spisy, básně či archeologické nálezy.

Ve středověku se kladl velký důraz na tzv. kontemplativní život – ten měl vyvažovat život praktický. Povolání rytíře či mnicha bylo nejdůležitější náplní každodenního života. Velký a významný důraz byl kladen na duchovno. Praktický život byl pouhým zprostředkováním k pomyslnému cíli života, ke kontemplaci. (Kaplánek M., 2009)

Německý poetismus si bere za svůj názor, že užívat si svůj volný čas je něco mravně negativního. Člověk si měl své povinnosti plnit i ve svém volném čase, nad rámec nutnosti, aby si zajistil lepší budoucnost. Na úkor tohoto mu však nezbyl žádný čas pro něj samotného, aby se mohl věnovat tomu, co jej skutečně naplňuje a baví.

Vymezení pojmu “volný čas” nastalo při nástupu reformace. Volný čas nebyl brán pozitivně, ale pohlíženo na něj bylo velice negativně. Razilo se heslo “Zahálka je matkou všech neřestí”. Církev tehdy chtěla mít vliv na veškerý čas a život člověka. Snažila se všechny zahrnout takovým množstvím povinností, aby nikdo neměl prostor k realizaci v něčem jiném. Tento přístup vedl k následné vzpouře lidí. Začali si rozdělovat své dny na čas práce a čas volna. Negativní vnímání a nastavení mysli vůči volnému času v lidech zůstalo až do dnešních dnů. Lidé mají pocit, že když volný čas stráví produktivně alespoň pasivně, zlepší se jejich výsledky obecně. (Vážanský M., 1995)

Podle Vážanského (1995) můžeme volný čas rozdělit do dvou kategorií, které jsou určeny životnímu stylu současného člověka. První kategorie jsou lidé, jejichž smyslem života je zaměstnání a volný čas berou jako negativní a zbytečný. Volný čas využívají pouze k nutné regeneraci sil a psychické přípravě k vykonávání další práce. Do druhé kategorie zařazuje lidi, kteří volný čas uznávají jako užitečnou hodnotu. Pracovní čas považují za nutnost pro pravidelný příjem. Bez vykonávané práce by neměli možnost se realizovat dle svého gusta ve volném čase.

Prvním autorem v době Novověku, který se okrajově zmiňoval o problematice volného času byl Thomas More. Thomas More se narodil v roce 1478 a za dobu jeho života byl právníkem, politikem a spisovatelem. Jeho nejvýznamnějším dílem se stala kniha *Utopie* (1516), ve které popisuje hru jako vhodnou činnost pro intelektuální rozvoj, ale také zaznamenává u tehdejší utopické společnosti nevhodné způsoby her připomínající hazardní hry jako jsou například kostky. Dalším autorem této doby byl Thomas Campanella, který se ve svém díle *Sluneční stát* (1602) zmiňuje již o tehdejší existenci výchovného zařízení určeném pro děti od dvou let. Děti se v tomto zařízení názorně učily a také si hrály pod odborným dohledem. Tovaryšstvo Ježíšovo neboli jezuité byl řád založený v roce 1534.

Řád se zaměřoval na vzdělávání, ale i na volnočasové aktivity. Nevýhodou těchto aktivit bylo zaměření výkonu pouze na jednotlivce, a ne na skupinu. Při těchto aktivitách se u dětí projevovala nadměrná soutěživost. Zvítězit při nich mohl pouze jedinec. (Janiš ml., 2009)

V průběhu 19. a 20. století se volný čas stal nepostradatelnou součástí každého lidského života. Významným uvědoměním se stal fakt, že pokud děti nebudou trávit svůj čas po vyučovacím procesu smysluplně, mohou se svým chováním vymykat společenským normám. Cílem využívání volného času bylo rozvíjet všestrannost člověka z tělesné nebo také umělecké stránky. (Pávková et al. 2002)

### **Funkce volného času**

Při vhodném trávení volného času by se člověk měl cítit příjemně, poznávat nové lidi, získávat nové dovednosti a schopnosti a také se učit novým poznatkům.

Každý autor, zaměřující se na téma volného času, může ve svých literárních dílech definovat funkci volného času jinak. Pro tuto práci jsme použili definici funkce volného času od známého polského pedagoga Opaschowského. Ten rozděluje funkce volného času takto:

- *Rekreace: slouží k uvolnění a zotavení sil po pracovních či školních povinnostech. Potřeba zotavení zdůrazňující zdraví, sexuální potřeby, pocit osvobození se od chybných a přemrštěných požadavků. „Natankování“ nových sil.*
- *Kompenzace: která má sloužit k odstraňování zklamání a frustrace, jež jedinec získal. Uvolnění se od sledovaných cílů a účelů, vyrovnání nedostatků, zřeknutí se pravidel. „Nínedělání a lenošení.“*
- *Výchova a další vzdělávání: slouží k sociálnímu učení a výchově o svobodě a ve svobodě. Úsilí poznat a užívat nové, stimulující touha po zážitku, výměna rolí a učení se jednat v rolích, edukace a rozvíjení svého Já. Potřeba učení a aktivizace vlastních možností jednání.*
- *Kontemplace: slouží k hledání smyslu života a jeho duchovní výstavby. Mít a umět získat čas pro sebe, auto reflexe, osvobození se od stresu, nalezení vlastní identity, pocit vlastní ceny a sebevědomí.*
- *Komunikace: má za úkol navazovat sociální kontakty a udržovat partnerství. Potřeba sdělování, touha nebýt sám, možnost trávení času pro jiného, zvýšené vnímání pocitů, lásky, empatie, sexuální kontakty.*

- *Integrace: která je důležitá při stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů. Potřeba společnosti a skupinové atmosféry, hledání emocionální jistoty, práce a hry s ostatními, společné prožívání, sociální učení ve skupině a se skupinou.*
- *Participace: slouží jedinci k angažování se na vývoji společnosti. Potřeba účasti, podílu a spolupůsobení na dění, úsilí o společné cíle, realizace společných záměrů, připravenost ke kooperaci a solidaritě.*
- *Enkulturační: při které dochází k rozvoji sebe samého, kreativitě v umění, sportu či technických a dalších činnostech. Potřeba nezávislého růstu osobních schopností a nadání, prosazování vlastních myšlenek, přání vlastního tvůrčího uplatnění (Opaschowski in Vážanský, Smékal, 1995, s. 30-31).*

## Výchova

Pojem výchova může každý chápat trochu jinak, někteří rodiče si mohou myslet, že jejich děti vychovávají školské instituce. Opak je ale pravdou. Jedním z hlavních úkolů rodiny je vychovávat. Výchovu zde rozdělíme z psychologického hlediska na výchovné styly v rodině, nevhodné a vhodné. Dále si pak popíšeme aspekty výchovy z pedagogického hlediska.

### Výchova ze strany rodiny

*„Rodina je skupina lidí, které jste si nevybrali, ale od nichž nemůžete odejít. Rodina je skupina lidí, o něž pečujete, kteří pečují o vás a s nimiž jste stále ve spojení. Rodina má na vás silný a trvalý vliv.“ (Higinsová, Baverstocková, 2007, s. 94)*

Rodina je primární výchovnou institucí. Nejvíce času trávíme právě s rodinou, ať biologickou nebo adoptivní, proto má právě ona rozhodující vliv. Dítě je ovlivňováno, i když se mu rodiče právě nevěnují. Dítě vnímá názory rodičů, jejich preference, postoje, životní styl. Je přímo vědomě nebo nevědomě ovlivňováno. Postoje, hodnoty a způsob výchovy se předává z generace na generaci. I genetika zde hraje roli. Nejen že se děti učí nápodobou, ale chování lidí ovlivňuje také dědičnost.

Zde jsou uvedeny styly výchovy, jako typologie prosazované výchovy v rodině. Tyto výchovné styly jsou použity z knihy *Vývojová psychologie*, kterou napsal Langmaier a Krejčířová v roce 1998. Rozdělení výchovy do těchto kategorií vzniklo z reálného dota-



zování dětí a rodičů. V uvedených stylech výchovy jsou pouze nevhodné až škodlivé styly výchovy.

- *Výchova rozmazlující:* rodiče vyhoví každému přání dítěte a projevují mu až přehnanou tzv. „opičí“ lásku.
- *Výchova zavrhuující:* rodiče dávají otevřeně nebo častěji skrytě najevo odmítání a nesouhlas.
- *Výchova nadměrně ochraňující:* chrání dítě před každým rizikem, které brání dítěti získávání dovedností a zkušenosti, které jsou nezbytné pro účelné zvládnání nevyhnutelných rizikových situací.
- *Výchova perfekcionistická:* rodiče kladou na dítě nepřiměřené požadavky, které nemůže vzhledem ke svému věku a individuálním vlastnostem splnit.
- *Výchova nedůsledná:* kolísá mezi krajní přísností a povolností. Může to být dáno například liberálností matky, a naopak tvrdostí otce. Matka dítěti umožňuje zatajit prohřešky a otec je vyhledává. Nebo povolnost kompenzuje pocit viny za předchozí přílišnou tvrdost.
- *Výchova zanedbávající, týrající, zneužívající, deprivující:* tyto styly výchovy výsloveně ohrožují vývoj (Langmaier, Krejčířová, 1998, s. 256)

Nejideálnější styl pro zdravý vývoj dítěte na rozdíl od výše uvedených je styl demokratický.

- *demokratický výchovný styl:* pokládá za nejdůležitější respektování dítěte, jeho osobnosti a individuality, s právem rozhodovat o sobě a o svém směřování v přiměřené míře. V rozhodování jde spíše o partnerský vztah (s ohledem k věku dítěte), formou dialogu. U konfliktů se hledá taktéž společné přijatelné řešení. Obecně ve výchově se upřednostňuje vysvětlení než trest, dítěti se ponechává přiměřená volnost, a přitom jsou mu kladeny nezbytné meze. (Langmaier, Krejčířová, 1998, s. 255)

### **Výchova ze strany školy**

„Pojem výchova bývá často chápán jako záměrné, cílevědomé, a plánované působení na rozvoj jedince. Koná se v určité společnosti, pro určitou společnost a na úrovni určité společnosti“ (Jůva 2001, s. 48)

Výchova má celkem tři typy výchovného působení. Výchova formální je uskutečňována ve škole či odborném vzdělávacím zařízení. Je to organizované vzdělávání, věkově odstupňováno od základního až po vysokoškolské. Výchova informální je nezáměrná a neorganizovaná. Člověk při ní získává vědomosti, rozvíjí se osobnost, avšak není zprostředkována institucí. Vzniká z každodenního kontaktu a zkušeností s vrstevnickou skupinou, prací a rodinou. Výchova neformální je záměrná a organizovaná, ale probíhá například v zájmovém kroužku a sportovním spolku, ne ve formálním výchovném systému. (Hofbauer, 2004)

Dalším aspektem je organizace výchovy, která nám určuje míru výchovného působení ve volném čase. Činnosti spontánní se může účastnit jednotlivec či skupina. Jsou to aktivity, které se mohou odehrávat v libovolném prostředí a nejsou časově ohraničeny. Úkolem pedagoga je motivovat, konzultovat a zajistit bezpečný průběh činnosti. Zájmová činnost příležitostná je organizovaná, rekreační, vzdělávací a může být jednorázová i cyklická. Mezi tyto činnosti řadíme například koncerty, přednášky, exkurze, tábory a další. Činnost je vedena pedagogem a má časové ohraničení. Zájmová činnost pravidelná je celoroční činnost, která se opakuje jednou nebo několikrát v týdnu. V čele nemusí být pedagogický pracovník, ale kvalifikovaný vedoucí. Tento typ činnosti nalezneme v zájmových útvarech jako jsou kroužky, sportovní kluby nebo umělecké soubory. Hlavním znakem je dobrovolnost. Cílem je získání nových zkušeností a dovedností. (Hofbauer, 2004)

### **Výchova mimo vyučování**

Výchova mimo vyučování je označení jedné z oblastí výchovy. Neznamená pouze pedagogické působení, které je cíleno na dítě v čase po vyučování. Na této výchově se podílí všichni ti, co jsou s dítětem v přímém kontaktu, a to především rodina a vrstevníci. Dále také samozřejmě škola a zařízení zaměřující se na výchovu mimo vyučování. V knize Pedagogika volného času od Pávková et al. (2002) jsou hlavními znaky výchovy mimo vyučování tyto body.

- *„Probíhá mimo povinné vyučování*
- *Probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny*
- *Je institucionálně zajištěná*
- *Uskutečňuje se převážně ve volném čase“ (Pávková et al. 2002, str. 37)*

### **Pedagogika volného času**

Pedagogika volného času je vědní obor, který se zabývá praktickými i teoretickými aspekty výchovy ve volném čase. (Pávková et al., 2002)

*„Je to společenskovědní obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase.“* (Hájek et al., 2008 str. 65)

Termín Pedagogika volného času prošel za dobu vývoje několika proměnami. Nejprve se používalo sousloví Výchova mimotřídní následně Výchova mimoškolní a po té Výchova mimo vyučování. Na začátku devadesátých let 20. století se souběžně používal pojem výchova mimo vyučování i Pedagogika volného času. Pro sjednocení těchto dvou pojmů, se začal používat pojem Výchovné zhodnocování volného času. Ten zahrnoval tyto oblasti: Výchova ve volném čase, Výchova prostřednictvím aktivit volného času a Výchova k volnému času. (Hofbauer, 2004)

## 2 AKTIVITY DĚTÍ NA PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL VE VOLNÉM ČASE

Žáci mají v dnešní době na výběr z několika způsobů trávení volného času ve škole mimo vyučování. V této části bakalářské práce se zaměříme na význam volnočasových aktivit ve škole, dále také na školská zařízení pro volný čas a v závěru se podíváme na osobnost volnočasového pedagoga.

### 2.1 Volnočasové aktivity a význam ve škole

*„Od školy, jako všeobecně rozšířené vzdělávací a výchovné instituce, se očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace do profesionálního, občanského i volnočasového života.“* (Hofbauer, 2004, str. 66)

Základní vzdělání je v České republice povinné, ale volnočasové aktivity si každé dítě vybírá samo. Děti si mohou zvolit kroužek, který jim připadá nejatraktivnější. Může se stát, že dítě vybraná činnost nebaví nebo nenaplnuje jeho potřeby, a proto některé děti střídají své zájmové činnosti jednu za druhou. I když se to dospělým může zdát nevhodné, děti si vlastní cestou vybírají činnosti, které je baví. Hlavním znakem volnočasových aktivit je dobrovolnost. Dobrovolná účast pomáhá vytvářet prostor vhodný k rozvoji osobnosti dítěte. Volnočasové aktivity plní funkci vzdělávací, výchovnou, sociálně-preventivní, kulturní, zdravotní, kompenzační a odpočinkovou. (Hofbauer, 2004).

V období, kdy dítě navštěvuje školu, se nejvíce odhalují jeho zájmy a nadání, které je na počátku a je třeba jej rozvíjet. Rozdíl mezi výukou a volnočasovými aktivitami je ten, že ve výuce mají učitelé pevně dané osnovy nebo vzdělávací programy, podle kterých děti vyučují. Nejčastějším hodnocením výsledků jsou známky nebo popřípadě slovní hodnocení. Pětistupňová škála hodnocení může být ale pro děti stresující. Ve volnočasových aktivitách se učitelé nemusejí řídit žádnými nařízenými osnovami a děti se tak nemusejí hnát k danému cíli. Hodnocení je pouze slovní, a to převážně pozitivní, z důvodu motivace k činnosti. Děti si mohou svůj koníček užívat svým vlastním tempem. Mohou se také podílet na jeho náplni po konzultaci s vedoucím zájmového kroužku. (Pávková et al. 2002)

#### 2.1.1 Možnosti trávení volného času – volnočasové aktivity

Svůj volný čas můžeme věnovat aktivitám, které nazýváme „volnočasové aktivity“. Každý si pod tímto pojmem může představit nespočet různých aktivit a činností. Mezi tyto aktivi-

ty bývají zahrnovány zejména činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, zábavné i vzdělávací.

Volnočasové aktivity můžeme podrobněji rozdělit podle druhu činnosti do skupin. Podle Duffkové tyto aktivity dělíme takto.

- **kulturní aktivity** – tyto aktivity dále dělí na:
  - receptivní činnost – těchto aktivit se člověk účastní pasivně, pouze je pozoruje např. návštěva divadla, kina, koncertů, výstav, galerií, sportovních utkání nebo pouhé sledování televize
  - perceptivní činnosti – těchto aktivit se člověk sám účastní, kreativní činnosti, při kterých člověk vytváří sám určitou uměleckou hodnotu. např. hraní na hudební nástroj, malování, zpěv, sochařství, herectví, tvorba poezie atd...
- **sportovní aktivity** – zde řadíme veškeré aktivity se sportovním zaměřením, např. kolektivní a individuální sporty, atletiku, cyklistiku, estetické sporty, extrémní sporty, motoristické sporty atd...
- **sociální aktivity** – zde se řadí veškeré aktivity, které pomáhají utvářet společenské vztahy. Mezi ně řadíme například setkávání se s rodinnými příslušníky a přáteli, návštěva nejrůznějších kulturních a společenských akcí. Dále sem také můžeme zařadit návštěvy barů, restaurací nebo kaváren.
- **veřejné aktivity** – veřejných aktivit se účastní člověk, který se zapojuje do veřejných záležitostí, pracuje pro komunitu nebo provádí dobrovolnickou činnost.
- **vzdělávací aktivity** – při těchto aktivitách si člověk rozšiřuje své znalosti, mezi ně řadíme četbu literatury, návštěvu nejrůznějších vzdělávacích programů, kurzů kroužků.
- **rekreační a cestovatelské aktivity** – mezi tyto aktivity řadíme cesty za účelem rekreace, cesty do zahraničí, chataření, ale i turistiku.
- **hobby a manuální aktivity** – hobby nebo také jinak řečeno záliba. Záliba se utváří na základě specifického zájmu a potřeb jedince. Patří sem např. ruční práce, modelářství, rybaření, sběratelství atd.
- **hry** – jsou specifickým druhem činnosti. Řadíme sem hry společenské, deskové, a s rozvojem multimediálních technologií zde řadíme i počítačové hry, videohry

a v posledních letech online hry, second life – v překladu „druhé životy“ a další. (Duffková et al. 2008)

### **Typy volnočasových aktivit**

Volnočasové aktivity můžeme dělit podle toho, jak často se konají. A to pravidelné či jednorázové, neboli příležitostné. V posledních desetiletích se na našich základních školách začali poměrně často objevovat jednorázové aktivity. Mezi jednorázové volnočasové aktivity můžeme řadit veškeré školní výlety anebo také projektové dny. Školy mají na výběr z široké nabídky jednorázových aktivit, například účast na kulturní akci, jako je koncert, divadlo, kino, sportovní akci, návštěvy historických památek, lyžařský kurz, taneční a plesy pořádané školou atd. Co se týče projektových dnů, tak to může být například sportovní den nebo den zaměřený na ekologii. Tyto příležitostné aktivity mají žáci v oblibě z důvodu nahrazení běžné výuky. Přesto veškeré aktivity pořádané školou mají vzdělávací i výchovný charakter. Do příležitostných aktivit se mohou zapojovat někdy i rodiče, například v případě besídek či výstav, kdy žáci prezentují své výkony a výtvary z výuky i volnočasových aktivit. Velmi oblíbené jsou také soutěže, které se konají na místní, regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. V soutěžích, které začínají často mezi žáky z jedné ZŠ, žáci ukazují své dosavadní zkušenosti a dovednosti. Po zjištění výsledků ze školního kola se organizují další kola mezi místními ZŠ atd. Soutěže nebo také olympiády se konají v oblasti přírodovědných předmětů jako je matematika, chemie, fyzika, biologie, dále také ze společenských věd, a to z českého jazyka, cizího jazyka, dějepisu či zeměpisu a v neposlední řadě to mohou být soutěže v kolektivních nebo individuálních sportech. (Hofbauer, 2004)

Pravidelné volnočasové aktivity jsou ty, které žáci navštěvují minimálně jednou týdně. Do těchto aktivit řadíme veškeré nabízené kroužky školy. V jednotlivých nabídkách volnočasových aktivit na základních školách se vyskytují podobné činnosti. Nejčastěji jsou to aktivity se sportovním zaměřením, výtvarné a umělecké, hudební se zaměřením na zpěv a hru na hudební nástroj a kroužky, ve kterých se děti učí nad rámec běžné výuky, což jsou například kroužky cizího jazyka, počítačový nebo ekologický. Kroužky jsou zařazovány po výuce a trvají přibližně jednu vyučovací hodinu. Mohou být uskutečňovány ve třídě, na školním hřišti, v tělocvičně nebo mimo základní školu. Záleží na charakteru zájmové činnosti. Žáci mohou navštěvovat více kroužků najednou, pokud se ovšem nepřekrývají ve stejném čase. Na druhou stranu by žáci neměli mít příliš volnočasových aktivit, aby se

zvládli kvalitně připravovat na výuku. (Pávková et al. 2002) Tomuto tématu pravidelných volnočasových aktivit se věnujeme v praktické části této bakalářské práce.

## 2.2 Školská zařízení pro volný čas

Funkcí školy je zajišťování vzdělávání. Druhy škol jsou mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky. Školské zařízení poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči. Školské zařízení uskutečňuje vzdělávání podle školního vzdělávacího programu. Druhy školských zařízení jsou zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči. Členění školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči stanoví zvláštní právní předpis. Podmínkou výkonu činnosti školy nebo školského zařízení je zápis do školského rejstříku. Ve školách a školských zařízeních zajišťují vzdělávání pedagogičtí pracovníci. (Školský zákon č. 561/2004 Sb.)

Hlavní a původní funkce škol je rozvíjení žáka ve všech oblastech, formální poskytování vzdělávání, nehledí na volný čas a jeho výplň. I přes tento fakt však škola volný čas ovlivňuje a mnohdy i poskytuje možnosti trávení volného času. Škola by měla fungovat komplexně, uvědomovat si důležitost propojení s volným časem. Měla by spolupracovat s domácím prostředím žáka, uvědomovat si, že na dítě je potřeba působit jednotně, v jeho vlastním zájmu. Ke každému dítěti by se mělo přistupovat individuálně, jak v rodině, tak i ve vzdělávací instituci nebo v rámci organizovaných aktivit ve volném čase a zájmových útvarů. *„Především propojení vyučování a zájmových činností přináší dobré výsledky v obou oblastech. Zájem o vyučovací předmět je silným motivem pro zájmovou činnost v příslušné oblasti. Úspěchy v zájmové činnosti se odrážejí pozitivně ve výsledcích školního vyučování. Vyhraněné zájmy mohou být významným činitelem při volbě povolání.“* (Pávková, 2014, str. 34)

Z tohoto důvodu se jeví jako nezbytné budování dobrých vztahů mezi dětmi a učitelem. Žáci pedagoga vnímají skrze probírané učivo, které jim předává, skrze jeho

osobnost, charakter, přístup k plnění zadání a důslednost v požadavcích. Školy nabízí možnosti trávení volného času pro své žáky v podobě školních družin a školních klubů. V rámci těchto zařízení jsou provozovány nejrůznější zájmové kroužky ve formě individuální či skupinové organizace.

Školní družiny a školní kluby řadíme mezi školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Jejich provoz je vymezen vyhláškou č. 74/2005 Sb. O zájmovém vzdělávání.

Formy zájmového vzdělávání v rámci těchto organizací je následující:

*„a) příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,*

*b) pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností,*

*c) táborovou činností a další činností spojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,*

*d) osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby, činností vedoucí k prevenci rizikového chování a výchovou k dobrovolnictví,*

*e) individuální práci, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů, nebo*

*f) využitím otevřené nabídky spontánních činností.“ (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 2)*

Školní družina je určena především pro žáky prvního stupně základních škol. Poskytuje jim pravidelnou činnost v době mimo vyučování, ale může nabízet také jednorázové akce. Podobně je to i u školního klubu, který je přednostně určen pro žáky druhého stupně základních škol.

Střediska volného času dělíme na:

1. Domy dětí a mládeže – ty poskytují širokou paletu volnočasových aktivit tak, jak jsou popsány v § 2 Vyhlášky o zájmovém vzdělávání. Nabízejí mnoho zájmových kroužků, organizují prázdninové tábory včetně příměstských, ale také organizují vzdělávací a kulturní akce pro širokou veřejnost, přehlídky a soutěže.

2. Stanice zájmových činností – bývají zaměřeny na jednu oblast zájmového vzdělávání.



Specificky jsou zaměřeny jazykové školy, které poskytují vzdělávání v oblasti cizích jazyků, a základní umělecké školy, které rozvíjejí schopnosti a nadání v hudební, výtvarné, taneční, literární a dramatické oblasti. Svůj podíl na výchově ve volném čase mají také školská výchovná a ubytovací zařízení, mezi něž řadíme domovy mládeže, internáty a školy v přírodě, a také školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu (diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy). Ty poskytují dětem a mladistvým s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou kromě výchovně vzdělávací činnosti také ubytování a snaží se vytvářet nabídku k plnohodnotnému využívání volného času svých klientů. (Hájek a kol., 2011, s. 151-152)

Školní družiny jsou školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žákům z jedné nebo několika základních škol podle vlastního vzdělávacího programu, který jim umožňuje výrazně se profilovat podle zájmů a potřeb žáků. Školní družina slouží k výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování.

Je přednostně určena nejmladším žákům (1. až 5. třída), případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních. K pravidelné denní docházce lze přijímat i žáky druhého stupně základní školy, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. K pravidelné denní docházce nemohou být přijati žáci, kteří jsou přijati k činnosti klubu. Ve školních družinách probíhá pestrá nabídka zájmových činností ve známém prostředí, které dává dětem pocit bezpečí, a pro rodiče je finančně dostupná.

Počet školních družin zůstává v posledních pěti letech stabilní – např. ve školním roce 2012/13 jich existovalo v České republice 3 974, ve školním roce 2014/15 poskytovalo zájmové vzdělávání již 4 004 školních družin. Počet žáků zapsaných ve školních družinách v souladu se zlepšující se demografickou situací na prvním stupni základní školy roste. Ve školním roce 2014/15 stoupl počet zapsaných žáků ve školních družinách o cca 18 tisíc ve srovnání se školním rokem 2013/14. Ve školním roce 2014/15 navštěvovalo školní družinu 301 990 účastníků. Podíl žáků ve školních družinách vztažený k počtu žáků 1. stupně meziročně stoupá, a v posledních pěti letech překračuje hranici 50 % (57,0 % všech žáků 1. stupně v roce 2014/15 oproti 55,3 % v roce 2012/13). Ve školním roce 2016/17 poskytovalo služby 4 045 školních družin, které navštěvovalo 330 094 žáků 1. stupně základních

škol (což představuje 58,0 % všech žáků 1. stupně). S rostoucím počtem dětí na 1. stupni základních škol se zvyšoval také zájem o školní družiny. Ve školním roce 2016/17 stoupl počet zapsaných žáků ve školních družinách o více než 12 tisíc ve srovnání se školním

Tabulka 1 Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školním roce 2012/13–2016/17

	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Počet školních družin	3 974	3 981	4 004	4 020	4 045
Počet zapsaných žáků	269 935	284 177	301 990	317 740	330 094
Podíl na počtu žáků 1. stupně základních škol	55,3%	56,2%	57,0%	57,6%	58,0%
Počet školních klubů	526	540	552	572	591
Počet zapsaných žáků	44 950	44 547	44 873	46 980	47 149
Podíl na počtu žáků 2. stupně ZŠ a nižších ročníků víceletých středních škol a konzervatoří	12,5%	12,3%	12,3%	12,7%	12,5%

rokem 2015/16.

databáze MŠMT

Školní kluby jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání a poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné nebo několika škol podle vlastního školního vzdělávacího programu, vycházející ze zájmů a potřeb jednotlivých žáků. Od školní družiny se klub liší především starším věkem účastníků a odlišnými formami činností. Činnost školních klubů je totiž určena přednostně žákům druhého stupně základní školy, žákům nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia a odpovídajícím ročníkům osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem může být i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do družiny.

Počet školních klubů po celé sledované období mírně narůstá; v roce 2012/13 existovalo 526 školních klubů. Ve školním roce 2014/15 působilo v České republice již 552 školních klubů. V nich bylo zapsáno 44 873 žáků, což představovalo 12,3 % žáků 2. stupně základních škol a nižších stupňů víceletých středních škol a osmiletých konzervatoří. Ve srovnání se školním rokem 2013/14 se zvýšil počet zapsaných do školních klubů cca o 300 osob.

Ve školním roce 2016/17 působilo v České republice 591 školních klubů. V nich bylo zapsáno 47 149 žáků, což představovalo 12,5 % žáků 2. stupně základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií a osmiletých konzervatoří. Ve srovnání se školním rokem 2015/16 se zvýšil počet zapsaných do školních klubů jen nepatrně.

O žáky ve školních družinách a klubech pečovalo ve školním roce 2016/17 celkem 15 326 vychovatelů (fyzických osob) a 2 839 ostatních pedagogických pracovníků (fyzických osob). (MŠMT)

### **2.3 Nabídka volnočasových aktivit a zařízení ve městě Přerov**

Jelikož se v praktické části věnujeme výzkumu, který se odehrává ve třech základních školách v Přerově, podíváme se zde i na nabídku volnočasových aktivit a zařízení v Přerově. Zmíníme zde pár nabídek volnočasových aktivit z Přerova zaměřené převážně na děti.

#### **Kulturní spolky, organizace zájmové a vzdělávací zařízení**

##### **Středisko volného času ATLAS a BIOS**

Středisko volného času ATLAS a BIOS je školské zařízení pro volnočasové aktivity všech věkových skupin a sociálních skupin. Cílem tohoto zařízení je „nabídnout dětem, mládeži i dospělým to, co každý vyžaduje pro svůj pocit spokojenosti, a to je změna prostředí a možnost setkávání s přáteli, kteří mají stejné zájmy.“ Středisko volného času nabízí širokou škálu pravidelných zájmových činností, ale také prázdninových a víkendových aktivit nejen pro děti a mládež, ale také pro celé rodiny na celý školní rok. Nabídku tvoří kroužky, kurzy a kluby z oblasti tělovýchovy, kultury, ekologické a chovatelské, polytechnické a výuky cizích jazyků.

V roce 2007 Středisko volného času ATLAS a BIOS zahájilo spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Spolupráce je založena na podpoře okresních a krajských kol soutěží a přehlídek v zájmovém vzdělávání. Financování je zajišťováno z příspěvků od Magistrátu města Přerova, z kurzovního, z grantové činnosti a ze sponzorských darů. (Středisko volného času ATLAS a BIOS, dostupné z: <http://www.svcatlas-bios.cz/>).

##### **Moravská škola tance**

Moravská škola tance je samostatným oddělením neziskové společnosti Moravský institut vzdělávání. Je to taneční škola, která se zabývá výukou současného tance a pohybovou naukou. Soustředí se na zdravý tělesný vývoj. Od ostatních je odlišná tím, že vytváří taneční a pohybová divadla, ve kterých účinkují čistě jejich žáci. Jejich hlavním cílem je v dětech probudit zájem, zvědavost a schopnost vyjádřit své pocity tancem. (Moravská škola tance, dostupné z: <http://www.moravskaskolatance.cz/>)

##### **Klub Dlažka**

Klub dlažka je organizace pro děti, mládež, rodiče s dětmi i samotné dospělé, která poskytuje velkou nabídku volnočasových aktivit. Je zaměřena na pořádání sportovních a turistických aktivit. Pořádá příměstské a pobytové tematické tábory, jednodenní akce a pravidelné zájmové kroužky. Dále také organizuje kulturní akce pro děti i mládež, například karnevaly, hudební a pohybové vystoupení atd. Dlažka pořádá i pravidelné společensko-sportovní akce pro jednotlivce a týmy, např. Velké Dláždění, koncerty a plesy (Klub Dlažka, dostupné z: <http://www.dlazka.cz/>).

### **Loutkové divadlo Sokol Přerov**

Přerovské loutkové divadlo „Přerovský Kašpárek“ vzniklo v roce 1915. Je to soubor nadšenců amatérského loutkového divadla, který v době svého volného času dobrovolně a bezplatně připravuje vystoupení pro ty nejmenší z Přerovska. Loutkové divadlo mohou navštěvovat děti s rodiči v období od Dušiček do Velikonoc každou neděli. (Přerovský Kašpárek, dostupné na: <http://prerovsky-kasperek.webnode.cz/>).

### **Ostatní**

V Přerově má působiště i mnoho hudebních a tanečních spolků. Některé z nich již nepřijímají nové členy, ale pouze připravují kulturně – společenské akce pro širokou veřejnost a některé nabízejí členství ve svých organizacích. Mezi ně patří například Smíšený pěvecký sbor Vokál, Folklorní soubor HANÁ Přerov RABUSSA – hudební sdružení nebo Taneční kurzy pro mládež.

### **Kulturní zařízení**

Mezi hlavní kulturní zařízení vhodná k trávení volného času dětí s rodiči řadíme v městě Přerov například:

#### **Přerovský zámek – Muzeum Jana Amose Komenského**

Převážně stálé expozice prezentují historii města, působení samotného Jana Amose Komenského v Přerově nebo také rozsáhlou sbírku archeologických vykopávek a nálezů z přerovského regionu z období „lovců mamutů“. Dočasné expozice, které se příležitostně v muzeu střídají a věnují se například vývoji hraček nebo také lidovým krojům atd. (Zámek Přerov, dostupné na: <http://www.prerovmuzeum.cz/>).

### **Kino Hvězda Přerov**

Přerovské kino nabízí kromě široké nabídky filmových představení pro veřejnost všech věkových kategorií také speciální program věnovaný přímo dětem, takzvaný Bijásek. V kině se také pořádají besedy a přednášky, promítají se vzdělávací filmy pro děti a studenty základních a středních škol z regionu. (Kino Hvězda Přerov, dostupné z: <http://www.kinohvezda.cz/>).

### **Městská knihovna Přerov**

V Přerově se nachází kromě hlavní knihovny také knihovna určena pouze pro dětské čtenáře. Nejen že jsou v knihovně uloženy dětské knihy k zapůjčení, knihovna funguje také jako místo pro studium, čítárna, a herna. Děti si mohou v knihovně zapůjčit deskovou hru nebo být na počítači. Knihovna dále pořádá soutěže, kterých se mohou zúčastnit všechny ZŠ z regionu Přerov. (Městská knihovna v Přerově, p.o, dostupné z: <http://www.knihovnaprerov.cz/>).

## **2.4 Osobnost pedagoga volného času a vychovatele**

Podle zákona č. 563/2004 Sb. je pedagogickým pracovníkem osoba, která vykonává přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost. Předpokládá se přímé působení na vychovávaného, vzdělávaného jedince. (Zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících)

Nejen rodina se podílí na utváření osobnosti mladého člověka, ale také pedagogičtí pracovníci. V oblasti mimo vyučování a volného času se uplatní nejčastěji pedagog volného času a vychovatel. Dále jsou pedagogickými pracovníky vykonávající přímou pedagogickou činnost učitelé, trenéři, asistenti pedagoga a sociální pedagogové. Pedagogové volného času nejčastěji nacházejí uplatnění ve střediscích volného času, zájmových spolcích a v domech dětí a mládeže. Vychovatelé pak nacházejí uplatnění ve školních družinách, internátech, zařízeních pro ústavní a ochrannou výchovu nebo v domech mládeže. (Hájek et al, 2008)

Volnočasové vzdělávání, jak už víme, je založeno na principu dobrovolnosti. Pedagog volného času je v tomto případě neformální autoritou. *Pedagog volného času musí umět motivovat k činnosti a imponovat jako osobnost.* (Hájek et al, 2008, str. 131)

Přestože každý pedagog pracuje s dětmi, liší se osobnostními rysy, například u pedagogického pracovníka volného času a učitele.

**Osobnostní rysy, které jsou nezbytné pro vykonávání pedagogického povolání.**

- schopnost empatie;
- komunikativnost a umění naslouchat;
- jistá míra dominance a schopnost vést lidi;
- odolnost vůči stresu v náročných životních situacích;
- stabilita a nekonfliktnost;
- pozitivní vztah k lidem. (Hájek et al, 2008, str. 134)

Lidé, kteří mají v některé z těchto oblastí nedostatky, nebývají ve svých pedagogických profesích spokojeni ani úspěšní.

Náplň práce pedagoga volného času a vychovatele je různorodá. Lidé s těmito povoláními pracují se skupinami dětí různého věku a někdy i s postiženými jedinci.

**Vlastnosti pedagoga, nezbytné pro práci s lidmi ve volném čase**

- schopnost adaptace na různé podmínky a situace;
- tvořivost, nápaditost a fantazie;
- hravost a radost ze hry;
- smysl pro humor;
- fyzická zdatnost, dobrý zdravotní stav;
- průbojnost a schopnost prosazovat své názory;
- pochopení pro věkové zvláštnosti i při práci s věkově heterogenními skupinami. (Hájek et al, 2008, str 133)

Není vhodné, aby byl pedagog volného času pasivní, agresivní nebo liberální.

**Ideální pedagog volného času by měl respektovat a splňovat tyto body.**

- je obecně dobrým člověkem, který má žádoucí vlastnosti pro výkon pedagogického povolání;
- je tvořivý, nápaditý, přizpůsobivý, energický, hravý a vtipný;
- umí používat účinné formy jednání a výchovný styl při pestrých výchovných situacích;

- bere v úvahu názory dětí, hovoří s nimi, oceňuje originalitu;
- funguje zde vzájemný projev úcty a respektu;
- dokáže reálně zhodnotit osobnost dítěte a vyzdvihnout především kladné vlastnosti;
- umí být taktní, při upozornění na negativní projevy a vlastnosti dítěte;
- nesmí ponižovat, vytýkat chyby v afektu, kritika je adresná a konkrétní, dítě má právo vyjádřit svůj názor na kritiku;
- umí být asertivní, osvojil si techniky a dovednosti asertivního jednání.
- (Hájek et al. 2008, Str.134-135)

### **Místa působení pedagoga volného času**

Pedagog volného času může pracovat s dětmi v těchto zařízeních.

#### **Školní družiny a školní kluby**

Školní družiny a školní kluby jsou školská zařízení, která dětem poskytují vzdělávací a zájmovou činnost. Školní družina je určena žákům prvního stupně základní školy a kluby pro druhého stupně. (MŠMT)

#### **Domovy mládeže**

Domovy mládeže jsou školská zařízení, která zajišťují žákům středních a vyšších odborných škol profesionální výchovné působení, stravování a především ubytování. Jsou určeny primárně pro studenty, kteří z důvodu velké vzdálenosti mezi školou a místa trvalého bydliště nemohou do školy docházet nebo dojíždět. Pedagogičtí pracovníci ubytované žáky a studenty vedou k plnohodnotnému využívání volného času. (Hájek et al. 2008)

#### **Střediska pro volný čas dětí a mládeže**

Tak jako domovy mládeže, školní družiny a školní kluby i střediska volného času jsou školskými zařízeními. Jejich úkolem je motivovat a vést děti, žáky, studenty, mládež i dospělé k plnohodnotnému a smysluplnému využívání volného času. V bezpečném prostředí svým klientům nabízejí širokou škálu činností, vedených profesionálním sborem pedagogů. (MŠMT)

### **Preventivní výchovná péče, ústavní a ochranná výchovná výchova**

Preventivní výchovná péče spočívá v poskytování psychologických a speciálně pedagogických služeb. Je určena pro děti a mládež s rizikem poruch chování nebo již s rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Institucemi pro výkon této výchovy jsou střediska výchovné péče, krizová centra nebo střediska sociální prevence. (MŠMT)

Ústavní výchovu nařizuje soud podle občanského zákoníku nebo podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Je určena dětem z rodin, kde je jejich výchova vážně ohrožena nebo jim není věnována dostatečná péče. Je určena pro nezletilé do 18 let (19, 26 let). Školskými zařízeními pro výkon této výchovy jsou dětské domovy, dětské domovy se školou pro děti po 3. roce života, diagnostické ústavy a výchovné ústavy. (MŠMT)

Ochranná výchova je uložena soudem dětem a mladistvým se závažnými poruchami chování. Základním předpokladem uložení ochranné výchovy je tedy protispolečenský čin, který naplňuje skutkovou podstatu trestního činu. Školskými zařízeními pro výkon této výchovy jsou dětské domovy se školou a výchovné ústavy. (MŠMT)

### **Sdružování dětí a mládeže ve volném čase**

Děti a mládež mají ve svém volném čase také možnost navštěvovat sdružení, která jim nabízejí aktivity podle jejich zaměření. U nás v ČR jsou například tyto sdružení: Duha, Česká tábornická unie, Junák, Pionýr, Hnutí Brontosaurus atd. (Pávková et al. 2002)



## **II. PRAKTICKÁ ČÁST**

### 3 METODY VÝZKUMU

Pro získání potřebných informací, byl zvolen kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření. Tato metoda byla zvolena vzhledem k věku respondentů. Díky vstřícnosti vychovatelek v družině měli děti možnost se jich doptat v případě nepochopení otázky nebo v ujištění se správného přečtení.

#### 3.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu této bakalářské práce bylo zjistit, jaké volnočasové aktivity mají na výběr děti na základních školách v Přerově a jaké volnočasové aktivity nabízí samotné město Přerov. Dále byla zjišťována obliba volnočasových aktivit u dětí z prvního stupně základních škol.

#### 3.2 Hypotézy

- 1) Děti navštěvují častěji zájmové kroužky, co nabízí ZŠ, na kterou docházejí než zájmové kroužky, které nabízí město Přerov.
- 2) Děti navštěvují častěji kroužky se sportovním zaměřením než kroužky s hudebním zaměřením.
- 3) Chlapci navštěvují zájmové činnosti častěji než dívky.

#### 3.3 Charakteristika subjektů a respondentů

Respondenti zapojení do výzkumu této bakalářské práce jsou děti ve věku od 6 do 11 let. Tyto děti navštěvují jednu ze tří vybraných základních škol v městě Přerov. Vybranými školami jsou ZŠ Velká Dlážka 5, ZŠ Za mlýnem 1 a ZŠ U Tenisu 4. Všechny tyto školy se nacházejí ve statutárním městě Přerov v Olomouckém kraji. Tématem této bakalářské práce jsou Volnočasové aktivity dětí na prvním stupni základních škol a cílem je zjistit v jaké míře navštěvují děti z těchto konkrétních škol volnočasové aktivity. Z dotazníků se budeme moci dozvědět i to, jestli děti navštěvují zájmové kroužky, které nabízí samotné město Přerov. V Přerově se nachází středisko volného času ATLAS a BIOS a Klub Dlážka. Tyto spolky nabízejí dětem z Přerovska velkou škálu volnočasových aktivit, které mohou děti navštěvovat po vyučování.

### **Základní škola Velká Dlážka**

První vybranou školou je Velká Dlážka 5. Jejím ředitelem je Mgr. Martin Černý. Tato škola nabízí již od roku 1979 sportovní třídy zaměřené na plavání a volejbal. Ty si však děti mohou zvolit až ve 4. třídě, kdy se rozhodují mezi sportovní a nesportovní třídou. Neznamená to však, že si mladší děti nemohou užít více sportovních aktivit, než jim nabízí povinná tělesná výchova. První zájmové činnosti, které škola nabízí, jsou Pohybové hry pro první třídu a Pohybové činnosti pro druhou třídu. Dále také tak zvaný Rope skipping, v překladu skákání přes švihadlo pro první až pátou třídu. Sportovně založená škola nenabízí jen pohybové kroužky, ale také kroužek Flétny pro 1. a 2. ročník nebo Výtvarný kroužek pro žáky 1. a 2. ročníku. Tato škola disponuje velkým hřištěm s běžeckou dráhou, dvěma hřišti na plážový volejbal, fotbalovým hřištěm dětskými průlezkami a dvěma flexibilními hřišti například pro tenis, basketbal nebo jiné pohybové aktivity. Toto hřiště mohou děti využívat nejen při tělesné výchově, ale i o velkých přestávkách a volných hodinách. Taktéž ho mohou využívat po vyučování. (Základní škola Velká Dlážka, dostupné z: <https://www.zsvd.cz/>.)

### **Základní škola U Tenisu**

Ředitelem základní školy U Tenisu 4, je Mgr. Michal Pospíšil. Škola je sportovního zaměření. Na prvním i druhém stupni je zavedena soustava sportovních tříd, které jsou zaměřené na všeobecnou sportovní přípravu. Důraz je kladen na všeobecný pohybový rozvoj, nácvik a zdokonalení pohybových schopností. Tělovýchovu, sport a soutěživost užívají jako základní prostředek k citovému a mravnímu zrání dospívajícího člověka. Vedle tělesné zdatnosti a sportovních dovedností programově míří do oblasti emoční odolnosti a psychické vybavenosti mladého sportovce. Ač je škola sportovně zaměřena, nespěchá za momentálním výkonem. Jejím cílem je poznání v širokém spektru sportovních dovedností, časté prožitkové vjemy ve smyslu soutěžního vzrušení, jejich regulace cíleně řízenou komunikací. Škola se zaměřuje na široké spektrum sportů. Je to například florbal, fotbal, plavání, bruslení, atletika, gymnastika, stolní tenis, cyklistika, házená atp. V rámci školní družiny děti mají možnost navštěvovat i kroužky uměleckého zaměření, jako například hra na flétnu, keramika, výtvarné dílny, tancování atd. Škola je zapojena do projektu IVOŠ. Je to projekt katedry technické a informační výchovy PDF UP v Olomouci, jejíž cílem je zvyšování vzdělávání prostřednictvím zavádění nových metod výuky s využitím multimediální

techniky a jejího efektivního využívání. (Základní škola U Tenisu, dostupné z: <https://zstenis.eu/>.)

### **Základní škola Za Mlýnem**

Základní škola Za Mlýnem 1, má dlouholetou tradici školy. Jejím ředitelem je Mgr. Petr Zbořil. Vzhledem k tomu, že třídy jsou zaměřeny na pohybovou všestrannost a míčové sporty, je její nepopiratelnou výhodou umístění budovy v blízkosti sportovišť. Škola je vybavena zrekonstruovaným sportovním areálem, travnatým hřištěm s tartanovým oválem, dvěma tělocvičnami s posilovnu a gymnastickým sálem. Pro zefektivnění výuky mají učitelé možnost pro vzdělávání využívat arboretum s venkovní učebnou, vnitřní atrium s odpočinkovou zónou a moderně vybavené odborné učebny. Děti si v rámci výuky užijí prožitkovou formu učení. Škola využívá inovativní metody výuky. Ve třídách jsou standardně nižší počty žáků, což zajišťuje individuální přístup k žákům a dělenou výuku. Na druhém stupni se škola zaměřuje na kariérní poradenství, kvalitní přípravu na střední školu a pomoc při přípravě na přijímací zkoušky. Děti mají možnost výběru z široké nabídky zájmové činnosti, ať už sportovního či uměleckého zaměřením např. debatní kroužek, míčové sporty, florbal, fotbal, jazykové kroužky, plavání, hra na nástroj, výtvarný kroužek. (Základní škola Za Mlýnem, <https://www.zsamlynem.cz/>.)

## 4 PRŮBĚH VÝZKUMU

Dotazníkového šetření se účastnilo celkem 120 žáků ze tří základních škol v Přerově. Dotazníky vyplňovali žáci z 2., 3., 4., a 5. ročníku v době odpolední družiny po vyučování. Ve všech třech školách byly paní vychovatelky z jednotlivých oddělení družin požádány o rozdání dotazníků dětem. Tyto paní vychovatelky také souhlasily s případnou dopomocí dětem v případné nesrozumitelnosti při vyplňování dotazníků. Návratnost dotazníků byla 100 % a průběh sběru dat proběhl bez potíží. Paní vychovatelky dětem rozdávaly dotazníky náhodně. Nebyl zadán přesný počet dívek ani chlapců. Družiny na všech třech školách mají smíšené oddělení. To znamená, že v jedné třídě se schází například 2. a 3. třída a ve druhé 4. a 5. třída. Záměrně jsme z tohoto výzkumu vynechali žáky z prvních tříd. Žáci z prvních tříd nejsou plně zadaptováni a nemusí mít dostatečný přehled o aktivitách, které nabízí jejich škola. V první tabulce je zaznamenáno rozdělení žáků podle ročníků, který navštěvují, základních škol a pohlaví.

Tabulka 2 Rozdělení zúčastněných žáků z jednotlivých škol

Ročník	ZŠ Velká Dílážka		ZŠ U Tenisu		ZŠ Za Mlýnem		Celkem
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	
2.	7	4	6	7	8	4	36
3.	8	9	7	6	4	5	39
4.	5	2	4	5	3	4	23
5.	3	2	2	3	6	6	22
Celkem	23	17	19	21	21	19	120

### 4.1 Vyhodnocení dotazníků

Dotazník byl určen pro děti navštěvující druhou až pátou třídu. Obsahoval celkem 13 otázek, z toho bylo 8 otázek uzavřených, kde děti zaškrtovaly jednu nebo více odpovědí. Polouzavřené otázky byly 3, zde děti zaškrtili jednu z nabídnutých odpovědí, nebo popřípadě dopsali jejich vlastní odpověď. Otevřené otázky, na kterou děti odpovídali zcela sami, byly 2.

#### Otázka č. 1

**Co si představuješ pod pojmem Volný čas? Co to podle tebe znamená?**

- Je to čas, kdy musíš doma pomáhat rodičům a uklízet.
- Je to čas, kdy spíš.

- Je to čas, kdy si můžeš hrát, být na PC, číst si, sledovat TV nebo chodit na kroužky.
- Je to čas, který trávíš ve škole při učení.



Obrázek 1 Pojem volný čas

V otázce č. 1 jsme se ptali dětí, jak rozumí pojmu volný čas. Děti měli na výběr čtyři odpovědi a jednu z nich zaškrtnout. Z dotazníků jsme se dozvěděli, že 97 dětí z celkového počtu 120, chápe pojem volný čas správně. A to, že volný čas je čas, kdy si může hrát, být na PC, číst si, sledovat TV nebo chodit na kroužky. Znamená to, že většina dětí má správnou představu o tom, co znamená pojem volný čas. 9 žáků zaškrtnulo odpověď, že si myslí, že je to čas, kdy spí, 8 je to čas, který tráví při učení ve škole. V tabulce č. 2 jsou rozdělené odpovědi dětí podle jednotlivých škol. Odpovědi žáků z jednotlivých škol se výrazně neodlišovali.

Tabulka 3 Pojem volný čas

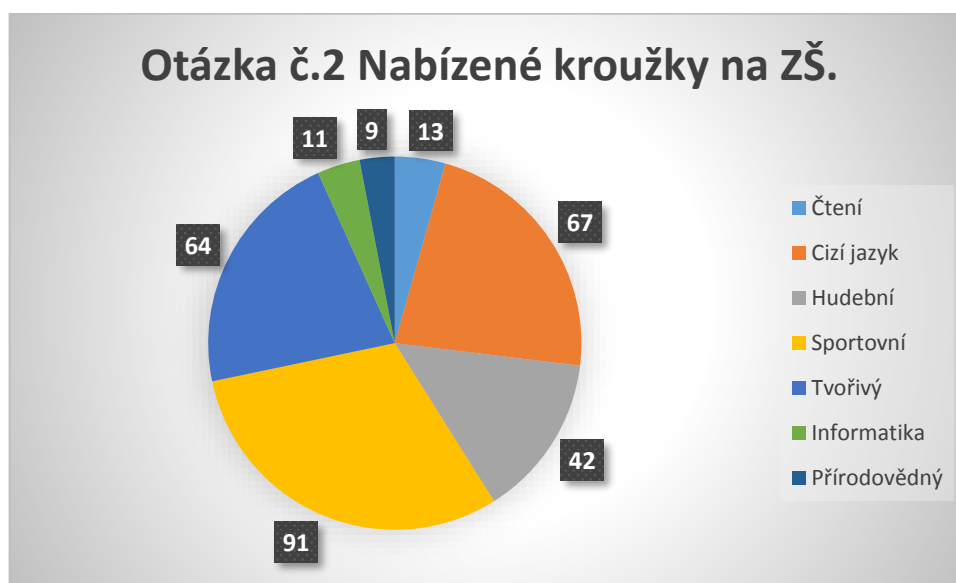
Základní škola	Pomoc rodičům, úklid	Spánek	Kroužky, hraní, TV, čtení	Učení ve škole
ZŠ Velká Dlážka	2	4	33	1
ZŠ U Tenisu	0	3	32	5
ZŠ Za Mlýnem	6	2	32	0
Celkem	8	9	97	6

## Otázka č.2

### Jaké kroužky, nabízí Vaše škola?

- Čtenářský kroužek
- Kroužek cizího jazyka
- Hudební kroužek
- Sportovní a pohybový kroužek
- Výtvarný a tvořivý kroužek
- Jiný kroužek- zde psaly děti vlastní odpověď

Jak je již výše uvedeno v popisu subjektů každá z vybraných ZŠ nabízí dětem jiné zájmové kroužky. Nabídky se však na vybraných školách od sebe příliš neliší. U této otázky si mohli žáci vybrat více odpovědí, a popřípadě i dopsat jiný kroužek, který se provozuje na jejich ZŠ, ale není ve výběru odpovědí. Mohlo se stát, že si žáci nevzpomněli na všechny nabízené zájmové kroužky nebo o nich ani nevěděli, a tak zaznamenali pouze ty, které věděli. Nejpočetnější odpovědí byl sportovní kroužek. Všechny tři ZŠ školy nabízejí kroužek se sportovním zaměřením. Přesto si tuhle odpověď zvolilo 91 žáků a ne všech 120. V tomto případě například žáci druhých ročníků, kteří tuto nabídku nemají, nemuseli vědět, že se takový kroužek na jejich škole provozuje.



Obrázek 2 Nabízené kroužky na ZŠ

V grafu č.2 můžeme vidět kolik žáků zaškrtnlo jednotlivé odpovědi. V případě jiného nabízeného kroužku se vyskytli pouze dvě odpovědi, a to informatika a přírodovědný kroužek. V následující tabulce č.3 jsou rozdělené odpovědi žáků podle navštěvované školy.

Tabulka 4 Nabízené kroužky na ZŠ

Nabízené kroužky	ZŠ Velká Dílážka	ZŠ U Tenisu	ZŠ Za Mlýnem
Čtení	0	6	7
Cizí jazyk	31	12	24
Hudební	11	8	23
Sportovní	38	34	19
Tvořivý	19	22	23
Informatika	6	0	5
Přírodovědný	0	0	9

### Otázka č.3

#### Navštěvuješ nějaký kroužek ve škole?

- Ano
- Ne

V otázce č. 3 jsme se ptali žáků, zdali navštěvují nějaký kroužek přímo na ZŠ, kam docházejí. Ze všech respondentů nám 71 odpovědělo, že ano a zbylých 49 ne. Tato otázka byla žákům položena z důvodů následného srovnání návštěvnosti kroužků mimo jejich ZŠ.



Obrázek 3 Návštěvnost kroužků na ZŠ



Tabulka 5 Návštěvnost kroužků na ZŠ

Návštěvnost kroužků	Holky	Kluci
Celkem	39	32

Z otázky číslo 3, jsme zjistili, že 71 žáků navštěvuje některý z kroužků na ZŠ. V tabulce číslo 4 máme rozdělené odpovědi těchto žáků na pohlaví. Tato tabulka nám bude sloužit k vyhotovení třetí hypotézy.

#### Otázka č.4

**Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ANO, vyber který.**

- Čtenářský kroužek
- Kroužek cizího jazyka
- Hudební kroužek
- Sportovní a pohybový kroužek
- Výtvarný a tvořivý kroužek
- Jiný kroužek – zde psaly děti vlastní odpověď

Žáci, kteří v předchozí otázce zodpověděli, že navštěvují některý z kroužků na jejich ZŠ, v této otázce č. 4 měli zaškrtnout, do kterých. Spousta žáků zaškrtnla i několik odpovědí, protože navštěvují více kroužků najednou. Nejčastěji navštěvovanými kroužky jsou na všech třech ZŠ ty se sportovním zaměřením. Dále pak také jazykové a tvořivé kroužky.



Obrázek 4 Navštěvované kroužky na ZŠ

Tabulka č.5 nám rozděluje odpovědi žáků z jednotlivých škol. Na ZŠ Velká Dlážka jsou nejvíce oblíbené sportovní kroužky, na ZŠ Za Mlýnem tvořivé kroužky a na ZŠ U Tenisu se na prvním místě umístili kroužky sportovní a tvořivý se stejným počtem.

Tabulka 6 Navštěvované kroužky na ZŠ

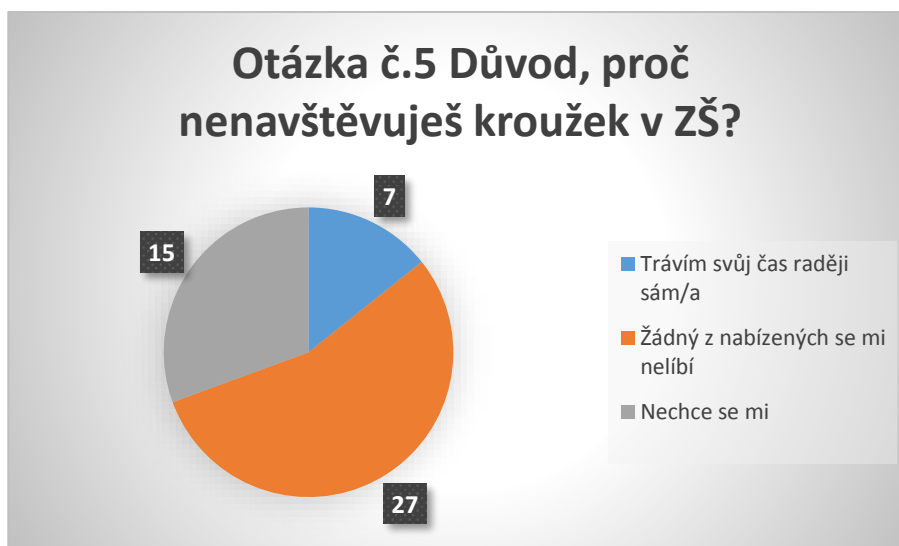
Nabízené kroužky	ZŠ Velká Dlážka	ZŠ U Tenisu	ZŠ Za Mlýnem
Čtení	0	4	5
Cizí jazyk	21	8	13
Hudební	8	6	17
Sportovní	29	14	12
Tvořivý	4	14	19
Informatika	6	0	2
Přírodovědný	0	0	9

### Otázka č.5

**Pokud nenavštěvuješ žádný kroužek ve škole, proč?**

- Trávím svůj čas raději sám/a
- Žádný z nabízených se mi nelíbí
- Nechce se mi

Tato otázka byla pouze pro žáky, kteří v otázce č.3 odpověděli, že nenavštěvují žádné zájmové kroužky. Z otázky se dozvídáme, že největší počet žáků si vybralo odpověď: Žádný z nabízených se mi nelíbí. Tato skutečnost může ukazovat na nedostatečnou nabídku na daných školách. V tabulce č.6 vidíme, že tuto odpověď volili nejvíce děti ze ZŠ Velká Dlážka.



Obrázek 5 Důvod, proč nenavštěvuješ kroužek na ZŠ?

Tabulka 7 Důvod, proč nenavštěvuješ kroužek na ZŠ?

Důvody	ZŠ Velká Dílážka	ZŠ U Tenisu	ZŠ Za Mlýnem
Trávím svůj volný čas raději sám/a	1	5	1
Žádný z nabízených se mi nelíbí	14	4	9
Nechce se mi	6	4	5

**Otázka č.6****Pokud navštěvuješ nějaký kroužek, proč?**

- Baví mě
- Nerad/a se nudím
- Přihlásili mě tam rodiče

Naopak v této otázce jsme se děti zeptali, z jakého důvodu navštěvují jejich kroužky. Nejčastěji vybranou odpovědí se stala odpověď „Baví mě“. Z velké části však žáci odpověděli i že se neradi nudí. Celkem 3 žáci si vybrali variantu, že je tam přihlásili rodiče. Všechny 3 odpovědi byli od žáků z druhého ročníku. V tabulce č. 7 jsou znázorněné odpovědi dle ZŠ.



Obrázek 6 Důvod, proč navštěvuješ kroužky?

Tabulka 8 Důvod, proč navštěvuješ kroužky?

Důvody	ZŠ Velká Dílážka	ZŠ U Tenisu	ZŠ Za Mlýnem
Baví mě	12	14	14
Nerad/a se nudím	7	11	10
Přihlásili mě tam rodiče	0	2	1

**Otázka č.7****Jaký kroužek, bys ve své škole uvítal/a?**

V této otázce měli žáci navrhnout kroužek, který by si přáli, aby byl na jejich základní škole. U otázky byly pro příklad navrženy tyto kroužky: taneční, eko, počítačový. U několika žáků jsme zaznamenali odpověď „Žádný“. Žáci, kteří se nad touto otázkou zastavili a popřemýšleli nad ní psali kroužky jako vaření, taneční, počítačový, eko, kroužek stolního tenisu, kroužek zaměřený na deskové hry nebo také sborový zpěv. Šest žáků napsalo rovnou dva kroužky, které by uvítali na své škole.



Obrázek 7 Jaké kroužky bys na své škole uvítal/a?

**Otázka č.8****Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek mimo tvou školu?**

- Ano
- Ne

Jelikož děti z Přerovska mají možnost se přihlásit i do mimoškolních volnočasových zařízení, položili jsme žákům otázku č.8. Nejen ve městě Přerov mohou nacházet volnočasové kluby, ale také v přilehlých vesnicích, ve kterých například bydlí nebo do nich dojíždějí. Ovšem ze 120 žáků nám na tuto otázku odpovědělo 68, že nikam jinam nechodí. Zbýlých 52 žáků navštěvuje kroužky i mimo ZŠ. V následující tabulce č.9 vidíme, že nejvíce mimoškolních kroužků navštěvují děti ze ZŠ Za Mlýnem a nejméně naopak ze ZŠ Velká Dlážka.



Obrázek 8 Návštěvnost kroužků mimo ZŠ

Tabulka 9 Návštěvnost kroužků na ZŠ

Základní škola	Ano	Ne
ZŠ Velká Dlážka	13	27
ZŠ U Tenisu	18	22
ZŠ Za Mlýnem	21	19

**Otázka č.9****Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl ANO, napiš jaké?**

Žáci v této otázce vyplňovali vlastními slovy kroužky, které navštěvují mimo jejich ZŠ. Celkem bylo spočítáno 52 odpovědí v případě, že navštěvují kroužek mimo školu. Některé z dětí zde však napsali i více kroužků, které navštěvují. Proto celkový počet nebude odpovídat číslu 52. Mezi těmito odpovědi byl Hasičský kroužek, Akvaristika, Chovatelský kroužek, Šachový kroužek, Fotografický kroužek, Fotbal, Hokej, Hra na nástroj, Atletika, Tenis, Veslování, Jezdectví, Volejbal, Plavání, Taneční a Jazykové kroužky. Z grafu složeného z odpovědí žáků ze všech škol je zřejmé, že nejoblíbenější zájmové činnosti jsou ty se sportovním zaměřením.



Obrázek 9 Navštěvované kroužky mimo ZŠ

**Otázka č.10****Kolikrát týdně navštěvuješ své kroužky?**

- 1x týdně
- 2x týdně
- 3x týdně
- Víc jak 3x týdně
- Nenavštěvuji

Záměrem této otázky, bylo zjistit, jak často tráví žáci svůj volný čas v zájmových kroužcích. Z celého počtu 120 žáků 11 z nich nenavštěvuje žádný kroužek na ZŠ ani žádný jiný. Největší počet žáků navštěvuje své volnočasové aktivity 3x týdně.



Obrázek 10 Kolikrát týdně navštěvuješ své kroužky?

**Otázka č.11****Jsi holka nebo kluk?**

- Holka
- Kluk

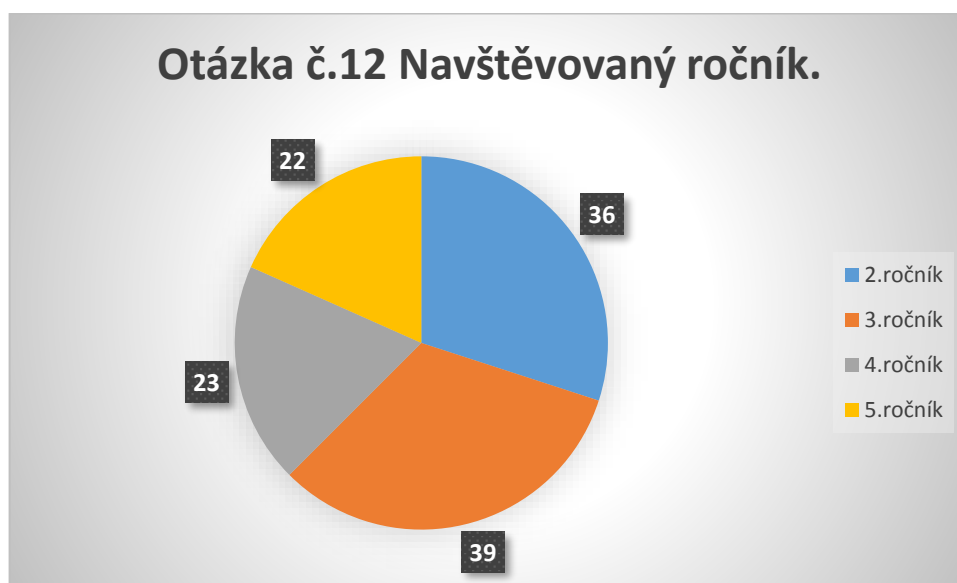


Obrázek 11 Jsi holka nebo kluk?



**Otázka č.12****Do kterého ročníku chodíš?**

- 2.třída
- 3.třída
- 4.třída
- 5.třída



Obrázek 12 Navštěvovaný ročník

**Otázka č. 13****Na kterou z těchto základních škol docházíš?**

- Základní škola Velká dlážka
- Základní škola U Tenisu
- Základní škola Za Mlýnem

Tato otázka byla dětem položena z důvodů přehledného zařazení dotazníku z vybraných škol. Jelikož byl do každého zařízení zaslán stejný počet dotazníků (40), není potřeba u této otázky vytvářet graf.

## 4.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké volnočasové aktivity nabízejí nejčastěji základní školy v městě Přerov a jaké volnočasové aktivity nabízí město Přerov a jeho přilehlé vesnice. Dále byla zjišťována obliba volnočasových aktivit u dětí z prvního stupně základních škol. Toho bylo v průběhu výzkumu dosaženo díky dotazníkovému šetření. Výzkumu se účastnili žáci ze základních škol Velká Dlážka, U Tenisu a Za Mlýnem. V této práci jsme se zaměřili na 1. stupeň a to konkrétně na žáky od 2. do 5. ročníku. Záměrně byl vynechán 1. ročník. Dotazník obsahoval celkem 13 otázek. Vyskytují se v něm otázky otevřené, polouzavřené i uzavřené.

V otázce číslo 1 jsme se žáků zeptali, co podle nich znamená pojem volný čas. Zde jsme zjistili, že velká část z dotazovaných chápe tento pojem správně. Ze 120 respondentů odpovědělo 97 správně a zbylých 23 respondentů odpovědělo špatně.

Ve druhé otázce jsme zjišťovali, které kroužky nabízí ZŠ, do které žáci docházejí. Ne všichni si vzpomněli nebo také věděli všechny zájmové aktivity, které jejich škola nabízí tak zaškrtnli pouze ty, o kterých ví. Většinou si děti vzpomněli hlavně na ty kroužky, do kterých sami chodí. Ve dvou ze tří škol převažují kroužky se sportovním zaměřením, což je potěšující.

Návštěvnost kroužku na 1. stupni základních škol jsme zjistili ve třetí otázce. Z ní jsme se dozvěděli, že se 71 dotazovaných žáků účastní alespoň jednoho kroužku na základní škole. Ovšem 49 z dotazovaných žáků odpovědělo, že nedochází na žádný kroužek. Z tohoto důvodu jsme žákům položili otázky číslo 5 a 6, abychom zjistili, z jakého důvodu vlastně chodí do kroužku či nechodí.

Čtvrtá otázka byla zaměřena pouze na žáky, kteří chodí do jednoho nebo více kroužků, z nabídky na jejich ZŠ. Na tuto otázku odpovídalo tedy 71 žáků, ale celkový počet je vyšší. Na prvním místě se umístily kroužky s pohybovým zaměřením. Do těchto kroužků řadíme tedy například fotbalový kroužek, míčové hry, rope skipping, plavání, volejbal a další z nabídky vybraných ZŠ. Na druhém místě se vyskytl kroužek jazykový, do kterého řadíme především angličtinu a dále také němčinu či ruštinu. Odpovědi žáků z jednotlivých škol jsme zaznamenali do tabulky č. 5.

Pátá a šestá otázka, jak jsme již výše zmiňovali byla žákům položena kvůli objasnění důvodu, proč na kroužky chodí či ne. Je možné, že se děti samotné nad těmito otázkami za-

stavili a přemýšleli nad nimi. U žáků, kteří odpověděli, že nechodí do žádného kroužku se mohl zvětšit zájem o volnočasové aktivity a následně se do nich přihlásit.

U otázky číslo 7 se mohli žáci vyjádřit, které z kroužků by uvítali na jejich škole. Objevili se tam odpovědi se sportovním zaměřením. Žáci psali konkrétní sporty jako tančení, fotbal nebo také stolní tenis. Dále také napsali například kroužek vaření, eko kroužek nebo kreslení. Překvapivé pro nás bylo, že 16 žáků odpovědělo, že by žádný další kroužek, do již dané nabídky nepřidali.

V osmé otázce jsme se zaměřili na návštěvnost zájmových činností, které nabízí město Přerov a jeho přilehlé vesnice. Pro tuto práci pro nás bylo podstatné zjistit kolik žáků z dotazovaných je navštěvuje. Nepodstatné bylo kde konkrétně chodí, jestli do ATLASU, BIOSU nebo do kroužků ve vesnicích. V deváté otázce nám žáci, které zájmové kroužky mimo školu navštěvují, napsali jejich zaměření. Objevili se zde kroužky se sportovním zaměřením, rukodělné, hudební, ale také kroužky zaměřené na chov nebo péči o domácí mazlíčky, ve kterých se mohou naučit zodpovědnosti. Tato otázka nám také ukazuje, které zájmové kroužky by mohly ZŠ nabízet.

Frekventovanost navštěvování zájmových kroužků jak na ZŠ, tak mimo ZŠ nám ukázala otázka číslo 10. Tato otázka byla položena, abychom si mohli představit, jak často dochází děti v dnešní době do kroužků a tím si vyplňují svůj volný čas. Nejčastější odpovědí se stala odpověď, ve které žáci uvádějí, že navštěvují kroužky 3x týdně což je potěšující odezva. Děti v zájmových činnostech rozvíjí své schopnosti a znalosti, tím pádem využívají svůj volný čas efektivně. Ovšem našlo se 11 žáků, kteří nechodí ani do jednoho kroužku na ZŠ ani mimo ni.

U jedenácté otázky jsme zjišťovali pohlaví dotazovaných žáků. Aniž by na to byl kladen důraz, je rozdíl minimální a skupiny jsou vyrovnané.

Dvanáctá otázka sloužila k rozdělení žáků dle ročníků, do kterých docházejí. Ve dvanácté otázce jsme se ptali na školu, kam žáci docházejí. Jelikož byl do tří základních škol dán stejný počet dotazníků a to 40, byla tato otázka pouze pro přehlednost při zpracovávání této bakalářské práce.

### 4.3 Vyhodnocení hypotéz

1. **Děti navštěvují častěji zájmové kroužky nabízené jejich ZŠ než zájmové kroužky, které nabízí město Přerov.**

Pro vyhodnocení této hypotézy nám přispěla otázka číslo 3, ve které jsme se žáků ptali, zdali navštěvují některý kroužek z nabídky na jejich ZŠ. Na tuto otázku odpovědělo 71 žáků z celkového počtu 120, že na své ZŠ navštěvují alespoň jeden kroužek. Naopak v otázce číslo 8, jsme se ptali, jestli chodí do nějakého kroužku mimo jejich ZŠ. V této otázce odpovědělo 68 žáků, což je většina, že nenavštěvují žádné kroužky mimo svoji ZŠ. Díky těmto otázkám můžeme říct, že se hypotéza potvrdila.

## **2. Děti navštěvují častěji kroužky se sportovním zaměřením než kroužky s hudebním zaměřením.**

K vyhodnocení této hypotézy nám pomohly otázky číslo 4 a 9. Ve čtvrté otázce jsme se žáků ptali, jaké navštěvují kroužky na ZŠ. Pro tuto práci nebylo podstatné zjistit konkrétní sporty, proto v nabídce byly uvedeny pouze druhy zájmových činností. Z odpovědí na tuto otázku jsme zjistili, že kroužky se sportovním zaměřením navštěvuje 55 žáků. Tato odpověď byla nejpočetnější. Naopak kroužky s hudebním zaměřením navštěvuje podle výsledků z dotazníkového šetření 31 žáků. V deváté otázce jsme nechali žákům prostor pro napsání vlastního navštěvovaného kroužku. Žáci zde psali konkrétní odpovědi jako například fotbal nebo šachy. Po sečtení všech odpovědí se sportovním zaměřením jsme dospěli k výsledku 43 odpovědí. Z výsledků odpovědí z těchto dvou otázek můžeme tuto hypotézu potvrdit.

## **3. Chlapci navštěvují zájmové činnosti na ZŠ častěji než dívky.**

Třetí hypotéza tvrdí, že chlapci navštěvují kroužky na ZŠ častěji než dívky. Z tabulky číslo 4 je však patrné, že to není pravda. V otázce číslo tři nám 71 žáků odpovědělo, že kroužek navštěvuje. Z jednotlivých dotazníků jsme zjistili, díky otázce č. 11, kde jsme se ptali na pohlaví respondenta, že 39 dívek navštěvuje kroužky a chlapců pak 32. Z 63 dotázaných dívek 39 navštěvuje kroužek, tedy 62%. Z 57 dotázaných chlapců kroužek navštěvuje 32, což je 56 %. Rozdíl je malý, ale hypotézu nám vyvrací. Tato hypotéza nebyla potvrzena

## **4.4 Doporučení pro praxi**

To, jakým způsobem tráví volný čas děti, by mělo zajímat rodiče i pedagogy. Aby děti trávily svůj volný čas efektivně, by bylo dobré je o možnostech trávení volného času informovat více než jednou za rok. Pravidelná nabídka volnočasových činností by mohla

zaujmout více dětí. Kroužky na základních školách, by měly být pro všechny děti bez rozdílu zdarma. Rodiny s malým rozpočtem uvítají nabídky volnočasových aktivit pro jejich děti. Také volnočasové aktivity mimo základní školu by bylo dobré zpřístupnit i dětem z rodin s malým rozpočtem. Poplatky by se mohly v tomto případě snížit nebo minimalizovat. O slevu by si mohly zažádat také rodiny s více dětma. Za jedno dítě by platily plné kurzovné a za každé další pak už pouze třetinový poplatek například.

## ZÁVĚR

Hlavním tématem této bakalářské práce byl volný čas a způsob jeho trávení u dětí navštěvující první stupeň základních škol. V této práci jsme definovali pojem volný čas, popsali jsme jeho historický vývoj a základní funkce. Dále jsme vysvětlovali pojmy výchova, výchova mimo vyučování a pedagogika volného času. Jelikož studuji obor sociální pedagogiky, zaměřili jsme se také na spojitosti tématu se sociální pedagogikou. Podívali jsme se na osobnost pedagoga a školská zařízení pro volný čas.

V této práci jsme nejčastěji čerpali z těchto knih: Břetislav Hofbauer, Děti, mládež a volný čas a Pávková et al., Pedagogika volného času.

Volný čas by se v dnešní době neměl podceňovat o nic míň než kdy dřív. Děti, jak je známo, se často učí nápodobou a v tomto případě bychom toho měli využít. Pokud po dítěti požadujeme, aby trávil svůj volný čas co možná nejefektivněji, musíme jej k tomu podněcovat. Volný čas trávený v kruhu rodiny je jedním z nejcennějších. Pokud je to čas strávený například na výletě nebo dovolené o to lépe. A to nejen k předání vhodných volnočasových návyků, ale také k utužování vztahů mezi všemi členy rodiny. Volný čas nepotřebují efektivně a kvalitně trávit pouze děti, ale také dospělí. Nedostatek vhodně stráveného volného času může vést mezi partnery až k rozchodu. Dalším úkolem vhodného trávení volného času je dětem odpoutat pozornost od mobilních telefonů a počítačů. Ne nadarmo se říká “Všeho moc škodí“.

V žádném případě se nesmí zapomínat na důležitost hry. Hra hraje v životě dětí nepostradatelnou roli a nesmí být z jejich životů odstraňována a nahrazována pouze povinnostmi. Hra by měla být také obsahem volnočasových aktivit.

Cílem teoretické části bakalářské práce bylo zjistit, jaké volnočasové aktivity mají na výběr děti na základních školách v Přerově, a jaké volnočasové aktivity nabízí samotné město Přerov. Dále byla zjišťována obliba volnočasových aktivit u dětí z prvního stupně základních škol. Za pomoci dotazníkového šetření jsme se dopracovali k potěšujícím výsledkům, které nám ukázali, že většina oslovených žáků chápe pojem volný čas správně a že většina žáků také navštěvuje alespoň jeden zájmový kroužek buď na ZŠ nebo zřizovaným mimo ZŠ.

Téma jsem si vybrala ze dvou důvodů, a to mé vlastní zkušenosti se špatným návykem trávení a představou o volném čase, a také díky mé zkušenosti práce s dětmi v jezdeckém

klubu, který jsem dva roky vedla. Děti se v klubu učili jezdeckým dovednostem a pro zpe-  
tření výcviků jsem plánovala i další aktivity, při kterých se děti za pomoci hry učili teorii  
jezdectví a péči o koně. Děti měly možnost trávit svůj volný čas s novými kamarády se  
stejnými zálibami a ve zdravém přírodním prostředí.

**SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**

ARISTOTELES. *Etika Nikomachova* [Jan Laichter, 1937]. V Praze: Jan Laichter, 1937. XXI

BAKOŠOVÁ, Z. 2008. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: public promision, ISBN 978-80-969944-0-3.

DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. 2008. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., ISBN 978-80-7380-123-6.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.

HIGINSOVÁ, G., - BAVERSTOCKOVÁ, A., 2007. *Nebojte se vychovávat*. Praha: Ikar. ISBN 978-80-249-0933-2.

HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

JANIŠ, K., 2009. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd. ISBN 978-80-7248-530-7.

JŮVA, V., et al. 2001. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-95-8.

KOMINAREC, I., 2003. *Úvod do pedagogiky volného času*. Igor Kominarec. Prešov. ISBN 8096860852.

LANGMEIER J., - KREJČÍŘOVÁ D. 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-195-X



PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., 2002. *Pedagogika volného času*. Portál. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, J., 2014. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E., MAREŠ J., 2008. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-416-8.

SLEPIČKOVÁ, I., 2005. *Sport a volný čas: vybrané kapitoly*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1039-6.

SPOUSTA V. et al. 1996. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-1275-7.

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V., 1995. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido. ISBN 80-901737-9-9.

SUCHÁNKOVÁ, E., 2014. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0698-9.

### **Zdroje z internetu**

Dlažka: Klub Dlažka [online]. [cit. 2022-04-013]. Dostupné z: <http://www.dlazka.cz/>.

Kino Hvězda Přerov [online]. [cit. 2022-04-12]. dostupné z: <http://www.kinohvezda.cz/>.

Městská knihovna v Přerově [online]. [cit.2022-04-12]. dostupné z: <http://www.knihovnaprerov.cz/>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit.2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>

Moravská škola tance [online]. [2022-04-13]. dostupné z:  
<http://www.moravskaskolatance.cz/>.

Prerovský Kašpárek [online]. [cit.2022-04-13]. dostupné na: <http://prerovsky-kasperek.webnode.cz/>.

Středisko volného času ATLAS a BIOS [online]. [cit. 2022-04-12]. Dostupné z:  
<http://www.svcatlas-bios.cz/>.

Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. [online]. [cit. 2022-04-14]. Dostupné z:  
<https://www.zakonyprolidi.cz/>

Základní škola U Tenisu [online]. [cit.2022-03.16]. dostupné z: <https://zstenis.eu/>.

Základní škola Velká Dlážka [online]. [cit.2022-03-15]. dostupné z: <https://www.zsvd.cz/>.

Základní škola Za Mlýnem [online]. [cit.2022-03-15]. dostupné z:  
<https://www.zsamlynem.cz/>.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. [cit. 2022-04-05]. Dostupné z:  
<https://www.zakonyprolidi.cz/>

Zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících [online]. [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

Zámek Přerov [online]. [cit.2022-04-12]. dostupné na: <http://www.prerovmuzeum.cz/>.

## SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ZŠ    Základní škola

Atd.    A tak dále

**SEZNAM OBRÁZKŮ (GRAFŮ)**

Obrázek 1 Pojem volný čas .....	42
Obrázek 2 Nabízené kroužky na ZŠ .....	43
Obrázek 3 Návštěvnost kroužků na ZŠ.....	44
Obrázek 4 Navštěvované kroužky na ZŠ.....	45
Obrázek 5 Důvod, proč nenavštěvuješ kroužek na ZŠ? .....	47
Obrázek 6 Důvod, proč navštěvuješ kroužky? .....	48
Obrázek 7 Jaké kroužky bys na své škole uvítal/a? .....	49
Obrázek 8 Návštěvnost kroužků mimo ZŠ .....	50
Obrázek 9 Navštěvované kroužky mimo ZŠ .....	51
Obrázek 10 Kolikrát týdně navštěvuješ své kroužky? .....	52
Obrázek 11 Jsi holka nebo kluk? .....	52
Obrázek 12 Navštěvovaný ročník.....	53

**SEZNAM TABULEK**

Tabulka 1 Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školním roce 2012/13–2016/17 .....	30
Tabulka 2 Rozdělení zúčastněných žáků z jednotlivých škol.....	41
Tabulka 3 Pojem volný čas .....	42
Tabulka 4 Nabízené kroužky na ZŠ.....	44
Tabulka 5 Návštěvnost kroužků na ZŠ .....	45
Tabulka 6 Navštěvované kroužky na ZŠ .....	46
Tabulka 7 Důvod, proč nenavštěvuješ kroužek na ZŠ? .....	47
Tabulka 8 Důvod, proč navštěvuješ kroužky? .....	48
Tabulka 9 Návštěvnost kroužků na ZŠ .....	50

## SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník

## DOTAZNÍK

### Otázka č. 1

**Co si představuješ pod pojmem Volný čas? Co to podle tebe znamená?**

- Je to čas, kdy musíš doma pomáhat rodičům a uklízet.
- Je to čas, kdy spíš.
- Je to čas, kdy si můžeš hrát, být na PC, číst si, sledovat TV nebo chodit na kroužky.
- Je to čas, který trávíš ve škole při učení.

### Otázka č.2

**Jaké kroužky, nabízí Vaše škola?**

- Čtenářský kroužek
- Kroužek cizího jazyka
- Hudební kroužek
- Sportovní a pohybový kroužek
- Výtvarný a tvořivý kroužek
- Jiný kroužek- \_\_\_\_\_

### Otázka č.3

**Navštěvuješ nějaký kroužek ve škole?**

- Ano
- Ne

### Otázka č.4

**Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ANO, vyber který.**

- Čtenářský kroužek
- Kroužek cizího jazyka
- Hudební kroužek
- Sportovní a pohybový kroužek

Výtvarný a tvořivý kroužek

Jiný kroužek- \_\_\_\_\_

#### **Otázka č.5**

**Pokud nenavštěvuješ žádný kroužek ve škole, proč?**

Trávím svůj čas raději sám/a

Žádný z nabízených se mi nelíbí

Nechce se mi

#### **Otázka č.6**

**Pokud navštěvuješ nějaký kroužek, proč?**

Baví mě

Nerad/a se nudím

Přihlásili mě tam rodiče

#### **Otázka č.7**

**Jaký kroužek, bys ve své škole uvítal/a?**

\_\_\_\_\_

#### **Otázka č.8**

**Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek mimo tvou školu?**

Ano

Ne

#### **Otázka č.9**

**Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl ANO, napiš jaké?**

\_\_\_\_\_

#### **Otázka č.10**

**Kolikrát týdně navštěvuješ své kroužky?**

1x týdně

2x týdně



- 3x týdně
- Více jak 3x týdně
- Nenavštěvuji

**Otázka č.11**

**Jsi holka nebo kluk?**

- Holka
- Kluk

**Otázka č.12**

**Do kterého ročníku chodíš?**

- 2.třída
- 3.třída
- 4.třída
- 5.třída

**Otázka č. 13**

**Na kterou z těchto základních škol docházíš?**

- Základní škola Velká dlážka
- Základní škola U Tenisu
- Základní škola Za Mlýnem